

02-Karadeniz, Marmara, Ege, Akdeniz Bölgesi türkülerindeki deyimlerin tasnifi¹

Harun COŞKUN²

APA: Coşkun, H. (2020). Karadeniz, Marmara, Ege, Akdeniz Bölgesi türkülerindeki deyimlerin tasnifi. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (Ö8), 14-38. DOI: 10.29000/rumelide.814064.

Öz

Bir dilin en kıymetli sözlü kültür ürünlerinden biri olan deyimler, tarihi süreç içerisinde kuşaktan kuşağa aktarılacak kalıp sözler halini almıştır. Bu sözlü kültür ürünleri arasında halkın milli benliğinin ve milli kimliğinin en derin temayüllerinin vücuda geldiği ürünlerden biri olan türküler, bünyesinde barındırmış olduğu anlam dünyasını yazılı kaynaklarımızın da ötesine taşımaktadır. Bu bakımdan türküler önemli, önemi oranında da üzerinde birbirinden farklı araştırma yapılması gereken bakir anlam alanlarından biridir. Bu çalışmada; Karadeniz, Marmara, Ege ve Akdeniz Bölgesi türkülerindeki deyimlerin hangilerinin birleşik fiil niteliğinde yardımcı fiillerle oluştuğu hangilerinin diğer fiil ve isimlerle kalıplaşmış deyim halini aldıkları sayısal verilerle verilmeye çalışılmıştır. Aynı zamanda ele alınan deyimlerin illere ve bölgelere göre kelime sıklığı karşılaştırmalı olarak tablolar halinde sunulmuştur. Çalışmamızda yöntem olarak öncelikle yardımcı fiillerle kalıplaşmış deyim halini almış sözcük grupları incelenmiş ardından isim öbekleriyle kalıplaşmış deyimleşmiş yapıların tasnifi üzerinde durulmuştur. Son olarak ele alınan deyimlerin köken bakımından tasnif çalışması yapılmış ve tablolar halinde sayısal verilerle sunulmuştur. Deyimleri ele alırken deyimlerin geçtiği iller -mükerrer iller hariç- alfabetik sıra esas alınarak belirtilmiştir. Tasnif çalışmasını yaparken yardımcı fiillerle kalıplaşmış deyim halini alan yapılarda yardımcı fiilin baş harfleri esas alınarak; isim gruplarının tasnifinde ise ilk sözcüğün baş harfleri esas alınarak tasnif yoluna gidilmiştir. Çalışmada; deyimlerin Türk kültür tarihimizdeki yerine ve önemine değinmek, dilbilim ve halkbilim ekseninde deyimler konusuna farklı bir pencereden bakmak ve bundan sonra yapılacak olan deyim, deyimbilim ve sözlük çalışmalarına katkı sağlamak amaçlanmıştır.

Anahtar kelimeler: Deyim, türkü, deyimbilim, tasnif

Classification of Idioms in Black Sea, Marmara, Aegean, Mediterranean region folk songs

Abstract

Idioms, one of the most valuable oral cultural products of a language, have been changed into molded words by transferring the historical culture from generation to generation. Among these oral culture products, folk songs, one of the products in which the deepest inclinations of the national identity and consciousness of the people came into being, carried the world of meaning it contains beyond the written sources. In this respect, folk songs are one of the fields of virgin

¹ Bu çalışmada "Türkülerde Deyimler (Karadeniz, Marmara, Ege, Akdeniz Bölgeleri)" başlıklı yüksek lisans tezindeki verilerden yararlanılmıştır.

² Arş. Gör., İstanbul Kültür Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü (İstanbul, Türkiye), h.coskun@iku.edu.tr, ORCID ID: 0000-0001-8774-2186 [Makale kayıt tarihi: 13.09.2020-kabul tarihi: 20.11.2020; DOI: 10.29000/rumelide.814064]

meaning that need to be made important and significantly different from each other. In this study, it has been tried to give numerical data which of the idioms in the folk songs of the Black Sea, Marmara, Aegean and Mediterranean Regions, which are combined with auxiliary verbs and which are molded into other verbs and nouns. At the same time, the word frequency of the idioms dealt with by provinces and regions is presented comparatively in tables. In our study, as a method, firstly, the word groups that have been molded with auxiliary verbs and become idioms were examined, then the classification of the structures that were molded with noun phrases was emphasized. Finally, a classification study was made in terms of the origin of the idioms discussed and presented in tables with numerical data. While dealing with the expressions, the provinces in which the idioms are mentioned - except for the repeated provinces - are specified on the basis of alphabetical order. While making classification work, in structures that mold with auxiliary verbs and become idioms, based on the initials of the auxiliary verb; In the classification of the name groups, classification has been made based on the initials of the first word. In the study; It is aimed to touch on the place and importance of idioms in our Turkish cultural history, to look at the subject of idioms in the axis of linguistics and folklore from a different perspective and to contribute to the future studies of idioms, phraseologies and lexicons.

Keywords: Idiom, folk song, phraseology, classification

Giriş

Deyim, **Türkçe Sözlük**'te genellikle gerçek anlamından az çok ayrı, ilgi çekici bir anlam taşıyan kalıplaşmış söz öbeği, tabir olarak tanımlanır (TDK 2011: 651).

Dilbilim Terimleri Sözlüğü, "Belli bir anlama gelmek üzere iki veya ikiden artık kelimededen meydana gelmiş söz öbeği" olarak tanımlamaktadır (Dilbilim Terimleri Sözlüğü 1949: 57).

Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü deyimi, "Bir tür sözlüksel birim oluşturan anlambirim toplamaşması: genellikle öz anlamından az çok ayrı bir anlam içeren kalıplaşmış söz" olarak açıklamaktadır (Vardar 1988: 74).

Ömer Asım Aksoy ise deyimi; bir kavramı, bir durumu ya çekici bir anlatımla ya da özel bir yapı içinde belirten ve çoğunun gerçek anlamlarından ayrı bir anlamı bulunan kalıplaşmış sözcük topluluğu ya da tümce şeklinde ifade eder (Aksoy 1988: 52).

Doğan Aksan deyimi, "Belli bir kavramı, belli bir duygu ya da durumu dile getirmek için birden çok sözcüğün bir arada, seyrek olarak da tek bir sözcüğün yan anlamında kullanılmasıyla oluşan sözdür" diye açıklamaktadır (Aksan 1982: 37).

Zeynep Korkmaz, "Gerçek anlamından farklı bir anlam taşıyan ve çekici bir anlatım özelliğine sahip olan kelime öbeği" biçiminde bir deyim tanımı yapar (Korkmaz 1992: 43).

Deyim, Kalıp Söz konusunda **Günay Karaağaç**'ın tanımlarına baktığımızda her iki tanımın da aynı olduğu görülür. "Bireysel ve nedenli olan bir söz dizimi biriminin genelleşip yaygınlaşarak nedenliliğini yitirmesiyle ortaya çıkan ve tek bir sözlük birimi olarak algılanan söz öbeği veya cümleye deyim/kalıp söz denir." (Karaağaç 2013: 271-516).

Deyimler ve kalıp sözler üzerine son çalışmalardan birini yapmış olan **Gökdayı**, kalıplaşma terimini: “Çok sözcüklü birimlerin sözcük seçimi ve dizimiyle belirli bir kavramı gösterdiği bir yapı oluşturma ve daha sonra da çoğunlukla değiştirilmeden hep aynı biçimde kullanılma süreci olarak açıklanabilir” şeklinde tanımlamıştır (Gökdayı 2011: 55).

Vecihe Hatiboğlu, "Deyim, anlatım gücünü artırmak için, az çok mantık dışına kayan bazı sözcükleri değişmediği halde bazıları değişip çekimlere giren kalıplardır" der (Hatiboğlu 1982: 194).

Şükrü Elçin, Halk Edebiyatına Giriş'te: "Deyimler (tâbirler), asıl anlamlarından uzaklaşarak yeni kavramlar meydana getiren kalıplaşmış sözlerdir. İki veya daha çok kelimeden kurulu bir çeşit dil ifâdesi olan bu sözler, duygu ve düşüncelerimizi, dikkati çekecek biçimde anlatan isim, sıfat, zarf, basit ve birleşik fiil görünüşlü gramer unsurlarıdır" şeklinde açıklamıştır. (Elçin, 1986: 642).

Deyimlerin uzun bir yaşama süresi olduğu söylenebilse de bunlardan bazılarının zamanla unutulduğu bilinmektedir. Bazı deyimlerin kaynağı olan tarihî olaylar, tasavvuf hayatının bazı gelenekleri zamanla unutulmuş ve deyimleşen dil yapıları ise yaşamaya devam etmiştir (Sinan, 2001: 71). **Abdülbaki Gölpınarlı** da “bazı fıkraların deyimlerden hareket edilerek uydurulduğundan” söz ederek bu görüşe katılmaktadır (Gölpınarlı 1977: 15).

Başkan, “Sözcükler bir araya geldikleri zaman, tümünün anlamı eğer teker teker sözcüklerin anlamlarından daha başka ise, o zaman böyle bir karışıma ‘deyim’ denir.” demektedir (Başkan 1969: 25).

Tahir Nejat Gencan, deyimleri: “Her dilde, kuruluş anlamları, sözcüklerinden düz anlamlarından az çok kaymış olan, kalıplaşmış birçok öbekler ve takımlar vardır. Anlamları ve yapıları kurallara bağlanamayan, açıklanması için derin incelemeler isteyen: incelenmemesi daha doğru olan: yapısını değiştirmeden, çoğu kez başka dile çevrilemeyen bu kalıplaşmış takımlarla söz öbekleri de Türkçenin özelliklerinden sayılır. Bu çeşit takımlara, öbeklere deyim adı verilir” (Gencan 1979: 527).

Çotuksöken, kalıp sözleri en az iki sözcükten oluşan, içindeki temel (düz) anlamlarını yitirmeden, yeni bir kavramı, durumu, eylemi karşılayan söz öbekleri olarak tanımlamış ve cümlelerin devamında deyimlerle kalıp sözler arasındaki sınırı belirlemek kimi örneklerle hayli güç olmaktadır. (Yusuf Çotuksöken 2000: 8-9) şeklinde ifade etmiştir.

Deyim üzerine yapılmış olan açıklamalarda dikkat çeken en önemli iki husustan biri, deyimlerin en az iki kelimeden oluşması diğeri ise ilgi çekici bir anlatıma sahip olup kalıplaşmış olmasıdır. Bu bilgiler ışığında deyim; en az iki kelimeden oluşmuş, genellikle gerçek anlamından uzaklaşmış artık başka bir kavramı veya başka bir anlamı karşılayan kalıplaşmış söz öbekleri şeklinde açıklamak mümkündür.

Deyimler; içinde bulunduğumuz toplumun belgelerle izlerini süremediğimiz tarihini, zihninde yatan dünya görüşünü, inançlarını, gelenek, görenek ve düşünce yapısını ortaya koyan ve onların kavram dünyasına ışık tutan dilin en değerli hazinelerinden biridir. Deyim konusunun farklı yönlerden ele alınması; dilbilim ve anlambilim gibi birçok farklı disiplinin çalışmalarıyla çerçevesinin keskin sınırlarla belirlenmesine ve sözlük dünyamızın gelişmesine imkân sağlayacaktır.

Çalışmada, yaklaşık olarak 4200 türkünün yer aldığı TRT repertuarındaki iki ciltlik “Türk Halk Müziği Sözlü Eserler Antolojisi” isimli eserden faydalanarak incelenmiş olan “Türkülerde Deyimler

(Karadeniz, Marmara, Ege, Akdeniz Bölgeleri)” (Coşkun 2019) başlıklı yüksek lisans tezindeki deyimlerin tasnifi üzerinde durulmuştur.

Tasnif çalışması; birleşik fiil grubunda olan deyimler, isim grubunda olan deyimler ve köken bilgisi bakımından deyimler olmak üzere üç ana başlık altında toplanmıştır. Köken bilgisi bakımından deyimler tasnif edilirken birleşik fiil grubu ve isim grubundan oluşan deyimlerdeki tasnif sırası esas alınarak sınıflandırılmıştır. İncelenen deyimler koyu harflerle gösterilmiştir. Bazı deyimlerin başında yer alan yıldız (*) işareti, TDK'nin Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü'nde bulunmayan deyimleri göstermektedir. Deyimlerin yanında parantez içerisinde geçen ilk ifade, deyim içinde bulunduğu türkünün hangi kaynaktan alındığını, eğik çizgi (/) işaretinden sonraki ikinci ifade ise ilgili deyim hangi bölgelerde geçtiğini göstermektedir. Örneğin: **hisse al-** (TD/İzmir) deyim, yalnızca İzmir'de geçerken **gönül al-** (TD/Artvin, Muğla) deyim, Artvin ve Muğla bölgelerinde geçmektedir.

1. Şekil Bilgisi Bakımından Deyimler

1.1. Birleşik Fiil Grubunda Olan Deyimler

1.1.1. Yalın İsim + Yardımcı Fiil Şeklinde Kalıplaşanlar

dert aç- (TD/Bursa); ***gögüs aç-** (TD/Artvin); **yara aç-** (TD/Artvin); **kan ağla-** (TD/Burdur); ***yana yana ağla-** (TD/Muğla, Trabzon); **ah al-** (TD/Rize); **ateş al-** (TD/Afyon); ***buse al-** (TD/Tokat); **can al-** (TD/Muğla, Rize); ***dert al-** (TD/Amasya, Bursa, Manisa); ***destur al-** (TD/Bolu); **duman al-** (TD/Balıkesir, Muğla, Trabzon, Uşak); ***fırsat al-** (TD/Giresun); **gönül al-** (TD/Artvin, Muğla); ***gubur al-** (TD/Amasya); **güneş al-** (TD/Trabzon); **haber al-** (TD/ Balıkesir, Muğla, Trabzon); **hisse al-** (TD/İzmir); **ibret al-** (TD/ Muğla, Rize); ***ikrar al-** (TD/Tokat); **intikam al-** (TD/Adana, Denizli); **intizar al-** (TD/ Balıkesir, Samsun); **izin al-** (TD/Afyon, Bursa); ***mavzer al-** (TD/İzmir); **murat al-** (TD/Afyon, Giresun); **naz al-** (TD/ İçel); ***nazar al-** (TD/Giresun); ***öğüt al-** (TD/Artvin, Hatay, Uşak); **rüzgar al-** (TD/Muğla); **sel al-** (TD/ Afyon, Burdur, Edirne, Samsun); **selam al-** (TD/Afyon, Burdur, Balıkesir, Sinop); ***sormuk al-** (TD/Kocaeli); **tedbir al-** (TD/Manisa); **yol al-** (TD/Tokat); **haber anlatama-** (TD/Tokat); **bela ara-** (TD/Karadeniz); ***çare ara-** (TD/Tokat); ***derman ara-** (TD/Çorum); **kulak as-** (TD/Tokat); ***bahşiş at-** (TD/Sakarya); **mendil at-** (TD/Burdur); **söz at-** (TD/Denizli); **gafil avla-** (TD/Manisa); **bel bağla-** (TD/Çanakkale); ***çimen bağla-** (TD/Tokat); ***dert bağla-** (TD/Bursa); ***duman bağla-** (TD/Bursa); **karalar bağla-** (TD/Burdur, Edirne, İzmir, Kastamonu); ***meyil bağla-** (TD/Antalya, Denizli); ***yol bağla-** (TD/Bursa); ***hayın bak-** (TD/Tokat); ***duman bas-** (TD/Tekirdağ); **gaflet bas-** (TD/Bursa); ***kadem bas-** (TD/Amasya); ***karalar bas-** (TD/Muğla); **uyku bas-** (TD/İçel, Muğla); ***yağ bas-** (TD/Isparta); **kısmet bekle-** (TD/Denizli); ***fistan biç-** (TD/Bolu); ***baha bil-** (TD/Isparta); **haber bil-** (TD/Tokat); **hal bil-** (TD/Çanakkale, Hatay, Muğla, Tokat); **kadir bil-** (TD/Burdur); **kıymet bil-** (TD/Antalya, Giresun, Manisa, Tekirdağ); ***yol boyla-** (TD/Bolu); **akıl boz-** (TD/Bolu); **ara boz-** (TD/Antalya, Muğla, Trabzon); ***baş boz-** (TD/Kütahya); **ev boz-** (TD/Bursa); ***gönül arzu bul-** (TD/Manisa); **ara bul-** (TD/Antalya); ***çare bul-** (TD/İçel, İzmir, Tokat); ***derman bul-** (TD/Tokat, Uşak); **iman bul-** (TD/Tokat); **kemal bul-** (TD/Artvin); ***sıhhat bul-** (TD/Tokat); ***hançer çak-** (TD/Tokat); **aklını çal-** (TD/Balıkesir); **darbuka çal-** (TD/Kocaeli); **davul çal-** (TD/Balıkesir); **hava çal-** (TD/Trabzon); ***ilmek çal-** (TD/Artvin); ***saz çal-** (TD/Bolu, Manisa); ***süpürge çal-** (TD/Denizli); ***baş çat-** (TD/Tokat); ***martin çat-** (TD/Gümüşhane); ***düş çatlat-** (TD/Uşak); ***abo çek-** (TD/İçel); **ah çek-** (TD/Afyon, Balıkesir, İçel, Gümüşhane, Rize); ***arzu çek-** (TD/Hatay); ***aşk çek-** (TD/Trabzon); **ayak çek-** (TD/Bayburt); ***ayrılık çek-** (TD/Antalya, Denizli, Ordu); **bela çek-**

(TD/Artvin); **cefa çek-** (TD/Bilecik); **çile çek-** (TD/Kastamonu, Kütahya); **dert çek-** (TD/Adana, Amasya, Balıkesir); ***elif çek-** (TD/Samsun); **gurbet çek-** (TD/Denizli); **gülbank çek-** (TD/Antalya); **günah çek-** (TD/Rize); **halay çek-** (TD/Amasya); **hasret çek-** (TD/Antalya, Sinop, Muğla); ***ikrar çek-** (TD/Antalya); **kafa çek-** (TD/Muğla); **kahır çek-** (TD/Adana, Denizli, İstanbul, Kastamonu); ***kalem çek-** (TD/Burdur, Sakarya); ***konyak çek-** (TD/Afyon); ***kuşak çek-** (TD/İzmir); ***maşallah çek-** (TD/Aydın); **mihnet çek-** (TD/Trabzon); ***nişan çek-** (TD/Isparta); **sevda çek-** (TD/Burdur); ***sevdalık çek-** (TD/Giresun, Isparta); ***şarap çek-** (TD/Trabzon); ***tevhid çek-** (TD/Bolu); **zahmet çek-** (TD/Çanakkale, Tokat); ***zar çek-** (TD/Tokat); **sürme çek-** (TD/Antalya, Balıkesir, Denizli, İzmir, Manisa, Uşak); **karşı çık-** (TD/Antalya); ***dert dadan-** (TD/Uşak); ***tuzak dağıt-** (TD/Çorum, Amasya); **göz değ-** (TD/Adana); **yürek del-** (TD/Muğla); ***gün dolaş-** (TD/Tokat); **çile doldur-** (TD/Muğla); ***avrupa dök-** (TD/Denizli); **dert dök-** (TD/Antalya, Denizli, Isparta); **dil dök-** (TD/Bolu); ***gözyaşı dök-** (TD/Adana, Samsun); **kan dök-** (TD/Bayburt); **kanlı yaş dök-** (TD/Antalya, Denizli, Karabük, Manisa, Uşak); ***meze dök-** (TD/Tokat); ***nakış dök-** (TD/Afyon); **yaş dök-** (TD/Afyon, Aydın, Manisa, Trabzon); **bağır döv-** (TD/Burdur); ***bend döv-** (TD/); ***demir döv-** (TD/Burdur, Uşak); **harman döv-** (TD/Manisa); **geri dur-** (TD/Tokat); **karşı dur-** (TD/Rize); **selam dur-** (TD/Çanakkale, İzmir, Tokat); **ateş düş-** (TD/Artvin, Kırklareli, Kütahya, Muğla); **ayrı düş-** (TD/Karabük, Giresun, Ordu, Rize, Tokat); ***ayrılık düş-** (TD/Isparta, Tokat); **can düş-** (TD/Tokat); ***darlık düş-** (TD/Rize); **garip düş-** (TD/Artvin, İçel); ***gün düş-** (TD/Tokat); **hasta düş-** (TD/İzmir); **uzak düş-** (TD/Tokat); ***yas düş-** (TD/Artvin); ***meyil düşür-** (TD/İçel); **boyun eğ-** (TD/Burdur, Muğla, Ordu, Sakarya, Tokat); **yüz göz ekşit-** (TD/Artvin); **aklı er-** (TD/Amasya, Kırklareli); ***dert es-** (TD/İçel); **ar et-** (TD/Adana, Antalya, Isparta, Kastamonu); **arz et-** (TD/Kırklareli, Tokat); **baş et-** (TD/Isparta, Ordu, Trabzon); **bayram et-** (TD/Isparta, Tokat); **berbat et-** (TD/Samsun); **bühtan et-** (TD/Tabzon); ***cilve et-** (TD/Trabzon); ***çalım et-** (TD/Afyon); **deli et-** (TD/Afyon, Bolu, Çorum, Hatay, Karabük, Rize, Uşak); **dert et-** (TD/Samsun); **dost et-** (TD/Aydın); **el et-** (TD/Adana, Çorum, Isparta, Karabük, Ordu, Tekirdağ); **feda et-** (TD/İzmir, Manisa); ***fend et-** (TD/Afyon); **feryat et-** (TD/Giresun); **figan et-** (TD/İzmir, Kastamonu); ***haber et-** (TD/Artvin, Isparta, Tokat); **haram et-** (TD/Bartın, Bursa, Kütahya); **hayran et-** (TD/Denizli); **heves et-** (TD/Giresun); **maskara et-** (TD/Bursa); ***mest et-** (TD/Aydın, Bayburt); ***mihman et-** (TD/Trabzon); ***nazar et-** (TD/Rize); **oyun et-** (TD/Balıkesir); **palaz et-** (TD/Burdur); **pazarlık et-** (TD/Denizli); **rağbet et-** (TD/Antalya, Burdur, Karabük, Sakarya); **rezil et-** (TD/Antalya); **selam et-** (TD/Bursa, Kütahya); **sevda et-** (TD/Rize, Trabzon); **sevdalık et-** (TD/Karadeniz, Rize, Trabzon); **verem et-** (TD/Burdur, İstanbul, Kastamonu); **yazık et-** (TD/Manisa, Muğla); **yemin et-** (TD/Bursa, Muğla, Trabzon); **yol et-** (TD/Tekirdağ); **geç-i güzar et-** (TD/Tokat); **nasihat et-** (TD/Amasya, Çorum); **düşman eyle-** (TD/Muğla); **hayal eyle-** (TD/Kastamonu, Tokat); **kabul eyle-** (TD/İzmir); **oyun eyle-** (TD/Rize); ***sine ez-** (TD/Bilecik); **yürek ez-** (TD/Denizli, Sakarya); **soğuk geç-** (TD/Afyon); **göğüs geçir-** (TD/Ordu); **gün geçir-** (TD/Adıyaman, İstanbul, Muğla); **haram geçir-** (TD/Trabzon); ***namaz geçir-** (TD/Uşak); **ömür geçir-** (TD/Amasya, Giresun, Gümüşhane, Tokat); ***yıl geçir-** (TD/Bursa); **baygınlık gel-** (TD/Bursa); ***coş gel-** (TD/Tokat); **dar gel-** (TD/Aydın, Burdur, Bursa, Denizli Muğla); **denk gel-** (TD/Uşak); ***düş gel-** (TD/Tokat); ***hoş gel-** (TD/Çorum, Giresun, Karabük, Sinop, Tokat); ***naz gel-** (TD/Samsun); **oyuna gel-** (TD/Tokat); ***söz gel-** (TD/Samsun); **zor gel-** (TD/Afyon, Antalya, Bursa); ***acı getir-** (TD/Muğla); ***haber getir-** (TD/İzmir); **hile getir-** (TD/Denizli); **divane gez-** (TD/Adana); ***arasına engel gir-** (TD/Burdur); **gelin git-** (TD/Adana); ***kara haber git-** (TD/Balıkesir); **kurban git-** (TD/Burdur, Muğla); ***ayak göçür-** (TD/Bayburt); **selam gönder-** (TD/Çanakkale); **dava gör-** (TD/Ege); **hor gör-** (TD/Denizli, Edirne); **kusur gör-** (TD/Bayburt);

*mahal gör- (TD/Bilecik); münasip gör- (TD/Adana); koyun güüt- (TD/Burdur); *yürek iste- (TD/Karabük); yaman kaç- (TD/Sinop); kız kaçır- (TD/Ordu); *göz kak- (TD/Denizli); hasret kal- (TD/Çanakkale, Kastamonu); hoşça kal- (TD/Karabük); ıssız kal- (TD/Kastamonu, Kütahya); *küş kal- (TD/Uşak); *mahrum kal- (TD/Manisa); *mamur kal- (TD/Burdur); *nazar kal- (TD/Bilecik); susuz kal- (TD/Sinop); *umut kal- (TD/Artvin); yolsuz kal- (TD/Uşak); *baş kaldır- (TD/Artvin); *güman kaldır- (TD/İzmir); harman kaldır- (TD/Giresun); *hile kat- (TD/Artvin, Manisa); *amel kazan- (TD/Çorum); *giybet kes- (TD/Manisa); kelam kes- (TD/Bursa); *mektup kes- (TD/Kastamonu); niza kes- (TD/Tokat); *poyraz kes- (TD/Denizli, İçel); selam kes- (TD/Denizli, Tokat); *söz kes- (TD/Balıkesir); *su kes- (TD/Manisa); ümit kes- (TD/Giresun); gönül kır- (TD/Tokat); nikah kıy- (TD/Afyon, Bilecik, Isparta, Trabzon); çifte koş- (TD/Burdur); herge koş- (TD/Gümüşhane); *ad koy- (TD/Burdur, Kırklareli); akıl koy- (TD/Antalya); baş koy- (TD/Balıkesir, Muğla); *engel koy- (TD/Trabzon); göz koy- (TD/Ordu); ıssız koy- (TD/Afyon); *halay kur- (TD/İçel); *kavil kur- (TD/İzmir); muhabbet kur- (TD/İzmir, Ordu); *muharebe kur- (TD/Çanakkale); tuzak kur- (TD/İzmir, Ordu); yuva kur- (TD/Adana); *yataklar diken ol- (TD/Sinop); *tatlı dilli ol- (TD/Manisa, Tokat); kul köle ol- (TD/Giresun, İçel, Manisa); *açıcı ol- (TD/Amasya); *adam ol- (TD/Rize); afiyet ol- (TD/Tokat); baş ol- (TD/Balıkesir, İzmir, Sinop); deli ol- (TD/Bursa, Tokat, Uşak); derman ol- (TD/İçel, Rize); dert ol- (TD/Afyon, Isparta, Karabük); divane ol- (TD/Bilecik, İçel, Tokat); düşkün ol- (TD/Bayburt); düşman ol- (TD/İzmir, Karabük); esir ol- (TD/Antalya); geçici ol- (TD/Amasya); geçmiş ol- (TD/Balıkesir); haram ol- (TD/); harap ol- (TD/Balıkesir); hayal ol- (TD/Isparta); hayran ol- (TD/Giresun); hoş ol- (TD/Gümüşhane, Kırklareli, Manisa); irak ol- (TD/Giresun); iflah ol- (TD/İzmit, İzmir); kabul ol- (TD/Çorum, Çanakkale, İçel); kadem ol- (TD/Balıkesir); kan ol- (TD/Artvin); kastı ol- (TD/Uşak); *keskin bıçak ol- (TD/İstanbul, Antalya); *kurulu yay ol- (TD/Tokat); kul ol- (TD/Isparta, Manisa, Ordu); *kurban ol- (TD/İçel, Rize); *kül ol- (TD/Bilecik, Kastamonu); malum ol- (TD/Bilecik, Muğla); *saç baş ol- (TD/Uşak); kumar oyna- (TD/Rize); sağ ol- (TD/Bilecik, Hatay, Muğla, Samsun); *sebepl ol- (TD/Denizli); selam ol- (TD/Artvin, İçel); *söz ol- (TD/Amasya, Muğla); *şan ol- (TD/Karabük); şehit ol- (TD/Muğla); telef ol- (TD/Uşak); uğurlar ol- (TD/Isparta, Tokat, Uşak); üstün ol- (TD/Antalya); verem ol- (TD/Burdur, İstanbul, Kastamonu, Uşak); yar ol- (TD/Burdur); *yeter ol- (TD/Bolu, Hatay); *yıkıcı ol- (TD/Çorum); ziyan ol- (TD/Hatay); adam öldür- (TD/Giresun); *cevher saç- (TD/Amasya); *rahmet saç- (TD/Bolu); *ateş sal- (TD/Artvin); derman sal- (TD/İçel); *dert sal- (TD/İçel); haber sal- (TD/Afyon); mektup sal- (TD/Ordu); selam sal- (TD/Tokat); *sevda sal- (TD/Amasya, Bilecik, İçel, Manisa); mendil salla- (TD/Afyon, Burdur, Ordu); *yara sar- (TD/Kahramanmaraş); hal sor- (TD/Denizli, Ordu); hatır sor- (TD/Balıkesir); şafak sök- (TD/Uşak); selam söyle- (TD/Balıkesir, Isparta, Karabük, Uşak); çift sür- (TD/Bursa, Denizli); *dem sür- (TD/Afyon); *devran sür- (TD/Tokat); *ışgın sür- (TD/Çorum); saban sür- (TD/Bayburt); sefa sür- (TD/Bilecik); kaş göz süz- (TD/Muğla); göz süz- (TD//Tokat); nişan tak- (TD/Balıkesir); *can tazele- (TD/Bursa, Tokat); *dert tazele- (TD/Afyon); *yürek tazele- (TD/İzmir); bir tut- (TD/Bayburt, Manisa); *burcu tut- (TD/Çorum); *çim tut- (TD/Tokat); *çoban tut- (TD/Denizli); *gırcı tut- (TD/Çorum); hıçkırık tut- (TD/Denizli); *kar tut- (TD/Rize); *kireç tut- (TD/Manisa); mesken tut- (TD/Denizli); *mih tut- (TD/Artvin); *nasihat tut- (TD/Amasya); ninni tut- (TD/Aydın); oruç tut- (TD/Afyon); para tut- (TD/Rize); pas tut- (TD/Tokat); sancı tut- (TD/Çorum); *sevda tut- (TD/Trabzon); sitma tut- (TD/Tokat); söz tut- (TD/Çorum, Denizli); yas tut- (TD/Uşak); yol tut- (TD/Afyon); yosun tut- (TD/Adana); *yuva tut- (TD/Balıkesir); *gün tutul- (TD/Artvin); ömür tüket- (TD/Denizli); *nazar uğra- (TD/Bolu); medet um- (TD/Uşak); arka ver- (TD/Tokat); baskın ver- (TD/Giresun); başa ver-

(TD/Giresun); **can ver-** (TD/Burdur, Çorum, İstanbul); ***dert ver-** (TD/Amasya); **düzen ver-** (TD/Uşak); **el ver-** (TD/Çorum); **gönül ver-** (TD/Balıkesir, Burdur, Manisa, Tokat); **güven ver-** (TD/Muğla); **haber ver-** (TD/Balıkesir, Trabzon, Manisa, Isparta); **hesap ver-** (TD/Tokat); ***ışık ver-** (TD/Trabzon); **ifade ver-** (TD/Amasya); ***ikrar ver-** (TD/Tokat); ***kut ver-** (TD/Denizli); **kulak ver-** (TD/Çanakkale, Sakarya); **kurban ver-** (TD/Ordu); **meyil ver-** (TD/Edirne, Hatay, Manisa, Samsun); **mola ver-** (TD/Sinop); **müjde ver-** (TD/Tokat); **nam ver-** (TD/Ordu); **öğüt ver-** (TD/Ordu); ***ömür ver-** (TD/Bilecik); **pay ver-** (TD/Balıkesir); **sabır ver-** (TD/Afyon, Antalya, Karabük); **selam ver-** (TD/Burdur, Balıkesir, Manisa, Trabzon); ***söz ver-** (TD/İzmir, Trabzon); **şan ver-** (TD/Ordu); **tat ver-** (TD/Denizli); **veresiye ver-** (TD/Edirne); **yol ver-** (TD/Antalya, Uşak); ***desti dümbek vur-** (TD/İzmir); ***bel vur-** (TD/Giresun); **bıçak vur-** (TD/İzmir, Ordu); **boya vur-** (TD/Rize); ***çark vur-** (TD/İzmir); ***çıra vur-** (TD/Balıkesir); ***dayak vur-** (TD/İzmir); **düğüm vur-** (TD/Tokat); **eyer vur-** (TD/Burdur); ***felek vur-** (TD/Bayburt); ***fiske vur-** (TD/Artvin); **gem vur-** (TD/Afyon); ***gölge vur-** (TD/Afyon, Gümüştane); ***gün vur-** (TD/Artvin); ***hançer vur-** (TD/Kütahya, Samsun); ***kanat vur-** (TD/Artvin, Hatay); **kına vur-** (TD/Bilecik); **kilit vur-** (TD/Uşak); ***makas vur-** (TD/Kütahya); ***merhem vur-** (TD/Karabük); ***nefes vur-** (TD/Trabzon); ***saz vur-** (TD/Bolu); **sevda vur-** (TD/Trabzon); ***sıra vur-** (TD/Isparta); **şavkı vur-** (TD/Çanakkale, Sinop); ***talan vur-** (TD/Tokat); ***tel vur-** (TD/Hatay); ***telgraf vur-** (TD/Çanakkale); ***ütü vur-** (TD/Giresun); ***yay vur-** (TD/Trabzon); ***yel vur-** (TD/Artvin); ***yular vur-** (TD/Kırklareli, Rize); ***yük vur-** (TD/Denizli, Rize); **can yak-** (TD/İstanbul, Trabzon); **ciğer yak-** (TD/Kastamonu); ***fener yak-** (TD/Kastamonu); **kına yak-** (TD/Burdur, Çorum, Muğla); ***ocaklar yak-** (TD/Kastamonu); **yürek yak-** (TD/Manisa, Rize); **hoş yakış-** (TD/Antalya); **dert yan-** (TD/Tokat); **baskın yap-** (TD/Muğla); **gönül yap-** (TD/Manisa); **hile yap-** (TD/Bilecik); ***kusur yap-** (TD/Burdur); ***altın ye-** (TD/Balıkesir); **bıçak ye-** (TD/Bursa, Doğu Karadeniz); **gam ye-** (TD/Giresun); ***hançer ye-** (TD/Burdur); **haram ye-** (TD/Bolu); ***kama ye-** (TD/Bursa); **kurşun ye-** (TD/Giresun, Isparta, İzmir, Kırklareli); **para ye-** (TD/Çorum); ***pul yedir-** (TD/Trabzon); **gönül yık-** (TD/Manisa); ***ocak yık-** (TD/Giresun); **selam yolla-** (TD/Afyon).

1.1.2. İsim + Belirtme Hal Eki + Yardımcı Fiil Şeklinde Kalıplaşanlar

***keseyi aç-** (TD/Afyon); **aklını (başından) al-** (TD/Amasya, Bolu, Tekirdağ, Tokat); **etrafını al-** (TD/Burdur); ***gadasını al-** (TD/Giresun); ***beni benden al-** (TD/Manisa); ***derdini artır-** (TD/Uşak); **boyunu aş-** (TD/Çorum); ***(bir yeri) bas-** (TD/Amasya, İzmir, Manisa, Trabzon); **başını bağla-** (TD/Artvin, Bilecik, İzmir, Kastamonu, Uşak); ***yolları bağla** (TD/Bolu); **yolunu bekle-**(TD/İçel, Denizli, Kastamonu, Tokat, Uşak); ***acıları besle-** (TD/Manisa); ***birbirini besle-** (TD/Burdur); **kendini bil-** (TD/Manisa, Burdur); **yolunu bil-** (TD/Afyon, Ege); **cezasını bul-** (TD/Kastamonu); **dengini bul-** (TD/Afyon, Bolu, Edirne, Denizli); **layığını bul-** (TD/İstanbul); **meylini bul-** (TD/Amasya); ***özünü bul-** (TD/Manisa); **yerini bul-** (TD/Trabzon, Uşak); **belini bük-** (TD/Afyon, Bilecik, Çorum, Kütahya, Samsun, Trabzon, Uşak); **boynunu bük-** (TD/Afyon, Balıkesir, Ordu); ***elini eline çal-** (TD/Afyon); **(birinin) nazını çek-** (TD/Çorum, Giresun, İçel, Ordu); **(birbirini) çekeme-** (TD/Çanakkale); **aklını çel-** (TD/Manisa); **fikrini çel-** (TD/Amasya); ***aklını çıldır-** (TD/Balıkesir); **gözü değ-** (TD/Denizli); **bağrını del-** (TD/Afyon, Bilecik, Denizli, Manisa, Muğla, Ordu, Tekirdağ, Uşak); ***dağları del-** (TD/Afyon); ***yüreğini del-** (TD/Karabük, Trabzon); ***ciğerini del-** (TD/Afyon); **derdini deş-** (TD/Antalya); ***kaşlarını devir-** (TD/Isparta); **aklını başına devşir-** (TD/Artvin, Kütahya); **sinesini doğra-** (TD/Amasya); **kalbini doldur-** (TD/Karabük); ***sırrını duyur-** (TD/Tokat); **baş tacı et-** (TD/Uşak); **dünyayı zinden et-** (TD/Kastamonu, Uşak); **gönlünü hoş et-** (TD/Afyon); ***gözü kaşı alışveriş et-**

(TD/Trabzon); **gönlünü neşeli et-** (TD/Isparta); **hakkını helal et-** (TD/Karabük, Manisa); **gönlünü et-** (TD/Tokat); **gönlünü eyle-** (TD/Sinop); **hakkını helal eyle-** (TD/Burdur, Ordu); **bağrını ez-** (TD/İzmir, Muğla); **başını ez-** (TD/Burdur); **güveyi gir-** (TD/Sinop); **başını alıp git-** (TD/Giresun, Samsun, Uşak); **hayrını gör-** (TD/Rize, Trabzon); ***kalbinin karasını götür-** (TD/İzmir); ***kendini gözet-** (TD/İzmir); **yolunu gözle** (TD/Tokat); ***gamı kasaveti kaldır-** (TD/İçel); **cenazeyi kaldır-** (TD/Bahkesir); ***(birini) kap-** (TD/Uşak); **yüzünü karart-** (TD/Manisa); ***aklını kaybet-** (TD/Denizli); ***uykuyu kaybet-** (TD/Rize); ***gönlünü kazan-** (TD/Afyon); **umudunu kes-** (TD/Trabzon, Adana); **belini kır-** (TD/Bilecik); ***gözünü yolda koy-** (TD/Çorum); ***(etrafını) sar-** (TD/Kırklareli); **yârini sar-** (TD/Denizli); ***ateşini söndür-** (TD/Artvin); **yüreğini söndür-** (TD/Burdur); **tedbiri şaş-** (TD/Kastamonu); **aklını şaşır-** (TD/Hatay, Sinop, Tokat); **yolunu şaşır-** (TD/Balıkesir, Kastamonu, Muğla, Ordu, Tokat); **dilini tut-** (TD/Kastamonu); **yerini tut-** (TD/Antalya, Muğla); **yükünü tut-** (TD/Muğla); **payını ver-** (TD/Afyon); **boynunu vur-** (TD/Antalya); **(birini, bir şeyi) yak-** (TD/Bayburt, Çorum, Kastamonu, Trabzon); **dağı taşı yak-** (TD/Burdur, Kastamonu); **başını yak-** (TD/Afyon); ***(birini) yak-** (TD/Afyon, Burdur, Hatay); ***gönlünü yak-** (TD/Balıkesir); ***yüzünü yak-** (TD/Rize); ***dillerini ye-** (TD/Samsun, Muğla); ***ömür sarayını yık-** (TD/Tokat); ***kaşını yık-** (TD/Balıkesir); **yuvasını yık-** (TD/Trabzon); **hapı yut-** (TD/İstanbul).

1.1.3. İsim + Yönelme Hal Eki + Yardımcı Fiil Şeklinde Kalıplaşanlar

başına bela aç- (TD/Balıkesir); **yoluna can ada-** (TD/Denizli); ***yazısına ağla-** (TD/Kastamonu); **göze al-** (TD/Afyon, Giresun); ***gözüne al-** (TD/Amasya, Burdur); **koynuna al-** (TD/Antalya); **sılaya at-** (TD/İzmir); **yabana at-** (TD/Trabzon, Muğla); ***gurbet ele at-** (TD/Muğla); ***derde bağla--** (TD/Bolu); ***özü hakka bağla-** (TD/Bilecik); ***aşkın zincirine bağlan-** (TD/Bilecik); **kolayına bak-** (TD/Antalya); **kusura bak-** (TD/Tokat); ***sözüne bak-** (TD/Burdur); ***yoluna bak-** (TD/Bilecik, Kastamonu); **zevkine bak-** (TD/Kastamonu); ***el sözüne bak-** (TD/Isparta); **bağrına bas-** (TD/Afyon); ***on beşine bas-** (TD/Çorum); **yere sağlam bas-** (TD/Afyon); **derde bırak-** (TD/Hatay); **kanlara boyan-** (TD/Aydın, Bilecik); ***başına çare bul-** (TD/Trabzon); ***taşa çal-** (TD/Bursa); ***tenhaya çek-** (TD/Aydın); **darı çekil-** (TD/İçel); **nara çekil-** (TD/İçel); **boşa çık-** (TD/Manisa); ***horona çık-** (TD/Karadeniz); **selamete çık-** (TD/Muğla); **seyre çık-** (TD/Kastamonu); **yola çık-** (TD/Bursa, İzmir, Karabük); **yüreğini dağla-** (TD/Artvin, Bilecik, Manisa); **deryaya dal-** (TD/Bolu); **ormana dal-** (TD/Ordu); ***sevdaya dal-** (TD/Kastamonu); ***bıçağa davran-** (TD/Trabzon); **orağa davran-** (TD/Trabzon); ***(birine, bir şeye) dayan-** (TD/Adana); ***dağa dayan-** (TD/Uşak); ***derde dayan-** (TD/Tokat); ***dillere dayan-** (TD/Manisa); ***gurbetliğe dayan-** (TD/Amasya); **kapıya dayan-** (TD/Muğla); ***meyhaneye dayan-** (TD/Bilecik); **(bir şeye) can dayan-** (TD/Burdur, Çanakkale, Rize); ***sözlere dayanama-** (TD/Antalya); ***on beş yaşına değ-** (TD/Giresun); **cana değ-** (TD/Tokat); ***kalbine taş değ-** (TD/Tokat); ***yüreğine dikil-** (TD/Giresun); **boğazına dizil-** (TD/Balıkesir); ***yapısına gün doğ-** (TD/Balıkesir); **(gururuna) dokun-** (TD/Artvin, Denizli); **yüreğine gam dol-** (TD/Bartın); ***sineye kan dol-** (TD/Adana); ***(birine, bir şeye) doy-** (TD/Balıkesir, Burdur, Giresun, Manisa); ***cilverine doy-** (TD/Kütahya); **dünyasına doy-** (TD/Bilecik); **imana doy-** (TD/Muğla); **tadına doy-** (TD/Uşak); ***pazara dök;** (TD/Manisa); ***çalıya dön-** (TD/İçel); **gazele dön-** (TD/Gümüşhane); **izne dön** (TD/Manisa); **tersine dön-** (TD/Balıkesir); **muma döndür-** (TD/Burdur); **boğazına dur-** (TD/İçel); **yâre düş-** (TD/Karabük); ***yüreğine acı düş-** (TD/); **yüreğine ateş düş-** (TD/Afyon); ***cepten cebe düş-** (TD/Artvin); **aklına düş-** (TD/Hatay); **ardına düş-** (TD/Burdur, Bursa); **arkasına düş-** (TD/Burdur); **aşka düş-** (TD/Bursa, Antalya, Manisa, Ordu); ***ateşe düş-** (TD/Balıkesir); **ateşine düş-** (TD/Aydın); **bize düş-** (TD/Burdur);

***cennete düş-** (TD/Tokat); ***çaresine düş-** (TD/Samsun); ***çöllere düş-** (TD/Rize); ***dağlara düş-** (TD/Muğla); ***damına düş-** (TD/Burdur); **dengine düş-** (TD/Kütahya, Sakarya, Ordu); **derde düş-** (TD/Antalya, Denizli, İstanbul, Trabzon); **dillere düş-** (TD/Bilecik, Denizli, Isparta, Samsun); **diyara düş-** (TD/Amasya); ***eşine düş-** (TD/Edirne); ***firkate düş-** (TD/İçel); **gönlü düş-** (TD/Balıkesir, Burdur, Kastamonu, Kütahya); **gurbete düş-** (TD/Adana, Manisa); ***hallere düş-** (TD/Giresun); ***hatrına düş-** (TD/Tokat); **helalkare düş-** (TD/Gümüşhane); **meraka düş-** (TD/Kırklareli); **ocağına düş-** (TD/Trabzon); ***önüne düş-** (TD/Karabük); **peşine düş-** (TD/Bolu, Burdur, Kütahya); **sevdasına düş-** (TD/Afyon, Trabzon); **suya düş-** (TD/Muğla); ***şanına düş-** (TD/Tokat); **toprağa düş-** (TD/Uşak); **üzerine düş-** (TD/Burdur); ***yanına düş-** (TD/Trabzon); **yola düş-** (TD/Burdur, Tokat, Uşak); **yollara düş-** (TD/Isparta); ***yoluna düş-** (TD/Kastamonu); **zindana düş-** (TD/Bartın); ***içine sızı düş-** (TD/Bursa); ***gerçek toruna düş-** (TD/Manisa); **hapse düş-** (TD/Afyon); **efkara düşür-** (TD/Amasya); **intizara düşür-** (TD/Amasya); **kollarına düşür-** (TD/Trabzon); **tuzağa düşür-** (TD/Giresun); ***yara düşür-** (TD/Amasya); **gönlünü eğle-** (TD/Afyon, Antalya, Bursa); **derdine dert ekle-** (TD/Ordu); ***dert üstüne dert ekle-** (TD/Artvin); **murada er-** (TD/Adana, Kırklareli, Ordu); **sırta er-** (TD/Amasya, Manisa); **başına bir hal et-** (TD/Amasya); ***başına zindan et-** (TD/Giresun); **üstüne evlen-** (TD/Balıkesir); **eline geç-** (TD/Bolu); **bir araya gel-** (TD/Edirne, Manisa); **aklı başına gel-** (TD/Manisa); **akla gel-** (TD/Afyon, Giresun, Trabzon, Tokat); **aklına gel-** (TD/Afyon, Aydın, Antalya, Balıkesir, Kütahya, Rize, Trabzon, Zonguldak); **başa gel-** (TD/Adana, Antalya, Bayburt, Balıkesir, Bolu, Bursa, Hatay, İçel, İstanbul, Kastamonu, Karabük, Tokat, Trabzon, Uşak); **başına gel-** (TD/Bursa, Karadeniz, Manisa, Muğla); ***dermana gel-** (TD/Tokat); **dile gel-** (TD/Muğla); ***gönle gel-** (TD/Muğla); **imana gel-** (TD/Bursa, İzmir, Hatay, Kastamonu, Ordu, Trabzon); ***imdadına gel-** (TD/Tokat); **insafa gel-** (TD/Tokat); **oyuna gel-** (TD/Tokat); ***pişmeğe gel-** (TD/Manisa); **başına hal gel-** (TD/Çorum); **(birinin) sözüne gel-** (TD/Denizli); **imana getir-** (TD/Manisa); **aylığa gir-** (TD/Rize); **günaha gir-** (TD/Burdur, Ordu); **kalbine gir-** (TD/Trabzon); **rüyasına gir-** (TD/Trabzon); ***toprağa gir-** (TD/Bursa); **yasa gir-** (TD/Çorum); ***yaşına gir-** (TD/İstanbul, Kastamonu); ***yüreğine gir-** (TD/Kütahya); **gönle gir-** (TD/Burdur); **yedi kat yere gir-** (TD/Karadeniz); ***yüreğine sızı gir-** (TD/Karabük); **gücüne git-** (TD/İstanbul); **hoşa git-** (TD/Amasya, Ordu); **kocaya git-** (TD/Karadeniz); **sele git-** (TD/Tokat); **yoluna git-** (TD/İzmir); **zoruna git-** (TD/Denizli); ***bir yana git-** (TD/Bayburt); **(bir şeyi, birine) çok gör-** (TD/Manisa); **talihi yüzüne gül-** (TD/Manisa); **bileğine güven-** (TD/Uşak); ***yüreğine güven-** (TD/Uşak); **başına kak-** (TD/Amasya, Manisa); ***ahir zamana kal-** (TD/Giresun); ***ellere kal-** (TD/Balıkesir, Karabük, Kırklareli, Kocaeli); ***derde kal-** (TD/Tokat); **kıyamete kal-** (TD/Giresun); ***mahşere kal-** (TD/Kastamonu, Kırklareli, Kütahya); ***yanına kal-** (TD/Muğla); **selama kalk-** (TD/İzmir); ***üstüne kalk-** (TD/Ordu, Rize); **(birine, bir şeye) kan-** (TD/İzmir, Manisa, Samsun, Uşak); ***pınara kan-** (TD/Denizli); ***suya kan-** (TD/Denizli); ***derde dert kat-** (TD/Samsun); ***muradına kavuş-** (TD/Kırklareli); ***göze kaşa kesil-** (TD/Rize); **canına kıy-** (TD/Antalya, Burdur, Edirne, Kırklareli); **gençliğine kıy-** (TD/Manisa); **kendine kıy-** (TD/Muğla); **bakmaya kıyama-** (TD/Denizli, Samsun); **yola baş koy-** (TD/Adana); ***başına koy-** (TD/Trabzon); ***derde koy-** (TD/Giresun); ***toprağa koy-** (TD/Rize); **yanına koy-** (TD/Manisa); **yerine koy-** (TD/Giresun, İzmir); ***yoluna kurban koy-** (TD/Denizli); **(bir şeye) yazık ol-** (TD/Afyon, Amasya, Bayburt, Karabük, Tokat); **günahı boynuna ol-** (TD/Burdur, Tekirdağ); **düşmanlara dağ ol-** (TD/Muğla); **derdine derman ol-** (TD/Çanakkale); **dillere destan ol-** (TD/Antalya, Bayburt, Burdur, Kütahya, Muğla); **(birine) vurgun ol-** (TD/Aydın, İçel, Muğla, Tokat, Uşak); ***ciğerine ateş sal-** (TD/Artvin, Muğla); **gurbete sal-** (TD/Amasya); **boğazına sarıl-** (TD/Trabzon); **bir pula sat-** (TD/Bursa); ***kadere say-** (TD/Ordu); ***ateşe sok-** (TD/Kırklareli);

***(birinin) yoluna sol-** (TD/İzmir); ***yola susa-** (TD/Sinop); ***yürek yağına merhem sür-** (TD/Adana); ***aşka tutul-** (TD/Trabzon); ***(birine) tutul-** (TD/Manisa, Sinop); **havalara uç-** (TD/Burdur); ***dost eline uğra-** (TD/Amasya); ***derde uğra-** (TD/Giresun, Gümüşhane, Uşak); **iftiraya uğra-** (TD/Isparta, İzmir); ***nazara uğra-** (TD/Isparta, Kastamonu, Muğla); ***sarılığa uğra-** (TD/Rize); ***sevdaya uğra-** (TD/Isparta, Tokat); **şerre uğra-** (TD/Manisa); ***boyu boyuna uy-** (TD/Manisa); ***ölüm yoluna uğra-** (TD/Amasya); ***düşman sözüne uy-** (TD/Artvin); ***el sözüne uy-** (TD/Afyon, Antalya,, Denizli, Kastamonu, Kütahya); ***ele uy-** (TD/Balıkesir, Bilecik, Bursa); **(birine) var-** (TD/Antalya, Çanakkale, İzmir, Manisa, Ordu, Tokat); ***saatine var-** (TD/İzmir); **üstüne var-** (TD/Isparta, Ordu); ***gençliği baltaya ver-** (TD/Samsun); **el ele ver-** (TD/Adana); ***(gurbet) ele ver-** (TD/Balıkesir, Çanakkale, Tokat); ***omuz omuza ver-** (TD/Rize); **dengine ver-** (TD/İstanbul); **dile ver-** (TD/Trabzon); ***ellere ver-** (TD/Artvin, Çanakkale, Çorum, Denizli, Ordu, Rize, Samsun, Trabzon); **başına vur-** (TD/İzmir, Zonguldak); **kalbine vur-** (TD/İstanbul); **cemaline vurul-** (TD/İstanbul); ***(birine, bir şeye) vurul-** (TD/Afyon, Amasya, Aydın, Balıkesir, Bilecik, Bolu, Edirne, İstanbul, İzmir, Kastamonu, Ordu, Samsun, Trabzon, Tokat, Uşak); **şanına yakış-** (TD/Muğla); ***başa yan-** (TD/Kütahya); ***(bir şeye, birine) yan-** (TD/Antalya, Artvin, Bartın, Balıkesir, Bilecik, Burdur, Bursa, Çorum, Edirne, Isparta, İstanbul, Karabük, Kastamonu, Kırklareli, Ordu, Samsun, Sinop, Trabzon, Tokat, Zonguldak); **derdine yan-** (TD/Çorum, Samsun); **edasına yan-** (TD/Amasya); **haline yan-** (TD/Muğla); **ölesiye yan-** (TD/Antalya); **sevdiğine yan-** (TD/Aydın); ***(birinin) ateşine yan-** (TD/Adana, Tokat); ***ölüme sal yap-** (TD/Muğla); ***ayrılığa sal yap-** (TD/Muğla); ***dağa yaslan-** (TD/Burdur); ***kalkmaz döşeklere yat-** (TD/İzmir); ***başına yazı yazıl-** (TD/Trabzon); **alınına yazıl-** (TD/Giresun, Tokat); **canına yet-** (TD/Ordu); ***evini başına yık-** (TD/Tokat); **kötüye yoldur-** (TD/Denizli).

1.1.4. İsim + Bulunma Hal Eki + Yardımcı Fiil Şeklinde Kalıplaşanlar

***koynunda güller aç-** (TD/Muğla); **hapislerde çürü-** (TD/Denizli); ***ikrarda dur-** (TD/Tokat); ***kararda dur-** (TD/Muğla); **sözünde dur-** (TD/Burdur, Denizli, Samsun); **yerinde durama-** (TD/Rize); **şöhreti dillerde gez-** (TD/Tokat); **kelle koltukta gez-** (TD/Aydın); **aklında kal-** (TD/Denizli); **yolda kal-** (TD/Antalya, Denizli, Isparta, İzmir, Muğla); ***eli koynunda kal-** (TD/Samsun); **gözünde nur kal-** (TD/Adana, Karadeniz); **gözü yollarda kal-** (TD/Afyon, Tokat); ***yürekte acısı kal-** (TD/Bartın); **aklı başında kalma-** (TD/Manisa); ***gözünde kal-** (TD/Isparta); ***gözü (başka) ellerde ol-** (TD/Adana); **(bir şeye) gönlü ol-** (TD/Aydın, Burdur, Balıkesir, Gümüşhane); **peşinde ol-** (TD/Kütahya); ***başında sevda ol-** (TD/Manisa); **gözü yollarda ol-** (TD/Afyon); **(yerlerde) sürün-** (TD/Manisa); **burnunda tüt-** (TD/Hatay); **gözünde tüt-** (TD/Ordu, Tokat).

1.1.5. İsim + Ayrılma Hal Eki + Yardımcı Fiil Şeklinde Kalıplaşanlar

elden al- (TD/Amasya); ***elinden al-** (TD/Aydın, Adana, Burdur, Bursa, Denizli, Samsun, Trabzon); **başından duman al-** (TD/Afyon, Uşak); **başından al-** (TD/Afyon, Çanakkale, Muğla); **başından aş-** (TD/Giresun); ***bedenden aş-** (TD/Kastamonu); ***dost yolundan ayrıl-** (TD/Antalya); **yüksekten bak-** (TD/Manisa); **canından bez-** (TD/Artvin, Trabzon); **canından bıç-** (TD/Denizli, Kastamonu); ***(bir şeyden) elinden bıç-** (TD/Denizli); ***dilden bırakma-** (TD/Çorum); **allah'ından bul-** (TD/Balıkesir, Bilecik, Denizli, Isparta, İzmir); ***dininden bul-** (TD/Afyon); ***yumurtadan büyüt-** (TD/Muğla); ***dilinden çek-** (TD/İzmir); ***elinden çek-** (TD/Bursa, Trabzon); **aradan çekil-** (TD/Trabzon); ***kudretten çekil-** (TD/Tokat); **yoldan çevir-** (TD/Afyon, Amasya, Samsun); **aklından çık-** (TD/Bursa, Denizli, Sakarya, Tokat, Trabzon);

***ateşlerden çık-** (TD/Rize); **yoldan çık-** (TD/Burdur); ***yürekten çık-** (TD/Isparta, İçel); **dinden imandan çık-** (TD/İzmir); **baştan çıkar-** (TD/Bartın, Burdur, Bursa, Bolu, Edirne, Manisa); ***muhabbet bağından güller der-** (TD/Çorum); ***ikrardan dön-** (TD/Samsun); **sözünden dön-** (TD/Hatay, Manisa, Tokat); **yolundan dön-** (TD/Kırklareli, Manisa); ***başından düş-** (TD/Antalya); **dilinden düşürme-** (TD/Bolu); ***sevdalıktan eri** (TD/Artvin); **yolundan eyle-** (TD/Burdur, Manisa, Ordu); **yardan ayrı geç-** (TD/Ordu); **aklından geç-** (TD/Samsun); **başından geç-** (TD/Kastamonu, Kütahya); **candan geç-** (TD/Çorum, Denizli, Kastamonu); **kendinden geç-** (TD/Denizli, İçel); ***yardan geç-** (TD/Artvin, Trabzon); ***(bir şey, birinden) geç-** (TD/Afyon, Amasya, Balıkesir, Bartın, Bilecik, Burdur, Giresun, Gümüşhane, Karadeniz, Ordu, Sinop, Tokat, Trabzon, Zonguldak); **elden gel-** (TD/İzmir, Manisa, Uşak); **elinden gel-** (TD/Afyon, Amasya); ***aklından git-** (TD/); **aklından git-** (TD/Adana, Bayburt, Burdur, Bursa); ***baştan git-** (TD/Manisa); **elden git-** (TD/Çukurova); ***serden git-** (TD/Çorum); ***aklından gitme-** (TD/Muğla); ***sevdalık şerbetinden iç-** (TD/Rize); **gökten zembille in-** (TD/Afyon); **gözden kaç-** (TD/Çorum); **akşamdan kal-** (TD/Denizli); ***başından duman kalk-** (TD/Giresun, Rize); ***candan iktidar kes-** (TD/Artvin); ***aştan kesil-** (TD/Tokat); **dertten kurtar-** (TD/Manisa); ***ekmekten kesil-** (TD/Tokat); ***sudan kesil-** (TD/Tokat); **daldan dala kon-** (TD/Samsun); **dilinden kurtul-** (TD/Afyon, Bayburt, Karabük, Tokat); **gönülden irak ol-** (TD/Rize); **gözden irak ol-** (TD/Rize); ***aşkıdan kibrit ol-** (TD/İzmir, Kastamonu); ***derdinden kibrit ol-** (TD/Adana); ***uykudan ol-** (TD/Amasya); **dertten öl-** (TD/Ordu); ***kahrından öl-** (TD/Trabzon); ***sevdalıktan öl-** (TD/Trabzon); ***candan sev-** (TD/Antalya, Artvin, Burdur, Çanakkale, Giresun, Hatay, İstanbul, Manisa, Ordu, Tokat, Trabzon,); **yürekten sev-** (TD/Antalya, Burdur, Hatay, Muğla, Ordu); **defterden sil-** (TD/Çorum); ***dilden dile söyle-** (TD/Kastamonu); **bildiğinden şaş-** (TD/İçel, Tokat); ***yakasından tut-** (TD/Çukurova); **yüksekten uç-** (TD/Amasya, Çorum); ***elin dilinden usan-** (TD/Adana); **candan usan-** (TD/Bartın, Bursa, Giresun, Manisa, Trabzon); **arkadan vur-** (TD/Giresun); ***(potayı) gözünden vur-** (TD/İçel); ***can evinden yak-** (TD/Manisa); ***elinden yan-** (TD/Afyon).

1.1.6. İsim + İyelik Eki + Yardımcı Fiil Şeklinde Kalıplaşanlar

***gönlü ağla-** (TD/Kastamonu); ***yüreği alış-** (TD/Trabzon); ***derdi art-** (TD/Tokat); ***ömrü art-** (TD/Bayburt); ***yarası az-** (TD/Adana); ***yolu bağlan-** (TD/Tokat); **hak rahı bil-** (TD/Kastamonu); ***dert ortağı bul-** (TD/İçel); **gönlü bulan-** (TD/Burdur); **beli bükül-** (TD/Antalya, Bilecik, Bursa, İzmir, Samsun, Tokat); **başı büyü-** (TD/Afyon); ***gönlü büyü-** (TD/Artvin, Ordu); **canı çek-** (TD/Adana, Manisa); ***gönlü coş-** (TD/Hatay); **acısı çık-** (TD/Hatay); **aklı çık-** (TD/Bayburt); **canı çık-** (TD/Adana, Amasya, Rize, Karadeniz); ***ilanı çık-** (TD/Kırklareli); ***pusulası çık-** (TD/Uşak); ***hırsı kafasına çık-** (TD/Trabzon); **derdi çöker-** (TD/Manisa); ***ömrü çürü-** (TD/Adana, Aydın, Bursa, Hatay, İçel); ***sinesi dağlan-** (TD/Tokat); ***kulağı dayanma-** (TD/Gümüşhane); **yüreği dayan-** (TD/Bartın, Isparta, Tokat, Uşak); ***sinesi delin-** (TD/Balıkesir); **adı dillen-** (TD/İzmir); ***ayı dol-** (TD/Tokat); **çilesi dol-** (TD/Kastamonu); **gözleri dol-** (TD/Bursa); ***vadesi dol-** (TD/Amasya); **dili dolaş-** (TD/Artvin, İstanbul); **şansı dön-** (TD/Trabzon); **kafası dumanlan-** (TD/İçel); **dili dur-** (TD/Adana, Tokat); ***meyli düş-** (TD/Ordu); **nişanı düş-** (TD/Afyon); **sevgisi düş-** (TD/İzmir, Uşak); ***sevisi düş-** (TD/Isparta); **yüreği eri-** (TD/Trabzon); **yüreğinin yağı eri-** (TD/Afyon); ***gönlü rahat et-** (TD/Bursa); **çağı geç-** (TD/Bartın, Çukurova); ***gençliği geç-** (TD/Denizli, Tokat, Trabzon); ***gönlünün yarası geç-** (TD/İçel); **sözü geç-** (TD/Adana, Bilecik, Burdur, Edine); ***vakti geç-** (TD/Burdur); **eceli gel-** (TD/Artvin); ***selamı gel-** (TD/Giresun); **vakti gel-** (TD/Denizli, Manisa); **göresi gel-** (TD/Karabük); **gözü açık git-** (TD/Çorum, Tokat); **aklı git-** (TD/Afyon, Karadeniz, Sinop); **canı**

git- (TD/Artvin); **işi ters git-** (TD/Tokat); ***ayrılık gömleği giy-** (TD/Artvin, Tokat); **günü**
gör- (TD/Karadeniz); ***feleği gül-** (TD/Giresun); ***ecel şerbeti iç-** (TD/Isparta); ***ahdı kal-**
 (TD/Denizli); **arzusu kal-** (TD/Kütahya); ***dermanı kal-** (TD/Trabzon); **gönlü kal-** (TD/Aydın);
gözü kal- (TD/Amasya, Artvin, Muğla, Uşak); **hakkı kal-** (TD/İzmir); **hatırı kal-** (TD/Afyon,
 Amasya, Bilecik); **tamahı kal-** (TD/Denizli); ***gönlü kilitli kal-** (TD/Rize); **hali kalma-**
 (TD/Çorum); **tadı kalma-** (TD/Uşak); **takati kalma-** (TD/Giresun); ***sabrı kararı kalma-**
 (TD/Kocaeli); **gözü kamaş-** (TD/Tokat); ***yüzü karar-** (TD/Ordu); ***gönlü katlan-** (TD/Manisa);
***canı kayna-** (TD/Kastamonu, Tokat); **dermanı kesil-** (TD/Rize, Trabzon); **kısmeti kesil-**
 (TD/Kastamonu); **nefesi kesil-** (TD/Trabzon); **kanadı kırıl-** (TD/Bayburt); ***ayrılık acısı koy-**
 (TD/Denizli); **ağzı dili kuru-** (TD/Edirne, Tokat); **tabiatı kuru-** (TD/Isparta); ***göz pınarı kuru-**
 (TD/Amasya); **ashı (astarı) ol-** (TD/Trabzon); **(birinin veya bir şeyin) kurbanı ol-** (TD/Adana,
 Afyon, Amasya, Artvin, Balıkesir, Bartın, Bayburt, Bilecik, Bursa, Çorum, Denizli, Giresun,
 Gümüşhane, İstanbul, İzmir, Kastamonu, Manisa, Rize, Ordu, Samsun, Tokat, Trabzon);
***(birinin) ayarı ol-** (TD/Bayburt, Ordu); **yolu açık ol-** (TD/Afyon); ***gönlü aptal ol-**
 (TD/Çukurova); ***(birinin) ayarı ol-** (TD/Bayburt, Ordu); ***gönlü bağlı ol-** (TD/Amasya); **sözleri**
bal ol- (TD/İçel); **(birini, bir şeyin) harcı ol-** (TD/Afyon, Balıkesir, Çankkale, Uşak); **yolu dağ**
ol- (TD/Gümüşhane); **bağrı azık ol-** (TD/Antalya); ***başı dalgalı ol-** (TD/Antalya); **bahtı kara**
ol- (TD/Sinop); **(birinin) kanlısı ol-** (TD/Tokat); ***ciğeri delik delik ol-** (TD/Trabzon); ***gönlü**
küçük ol- (TD/İçel); ***gönlü tasalı ol-** (TD/Burdur); ***gönlü yaralı ol-** (TD/Bayburt, Tokat);
***dengi ol-** (TD/Çorum); ***derdine ilaç ol-** (TD/Sinop); ***dilleri şeker ol-** (TD/Aydın); **gözü ol-**
 (TD/Edirne, Muğla, Rize, Uşak); **hastası ol-** (TD/Muğla); **kalbi duru ol-** (TD/Manisa); **(eli)**
mahkum ol- (TD/Uşak); **gam ortağı ol-** (TD/Bolu); **yüreği sert ol-** (TD/İzmir); ***dirliği tatlı ol-**
 (TD/Afyon); ***geçimi tatlı ol-** (TD/Afyon); **iki yakası bir ol-** (TD/Denizli); ***sinesi yaralı ol-**
 (TD/Bayburt, Tokat); **zoru ol-** (TD/Trabzon); **aklı başında olma-** (TD/Kırklareli, Manisa); **dengi**
olma- (TD/Burdur); **hayrı olma-** (TD/Kırklareli); ***dört yanı sar-** (TD/Rize); **canı sıkıl-**
 (TD/Çanakkale, Denizli); ***ciğeri sızla-** (TD/Denizli); **kemikleri sızla-** (TD/Balıkesir, Kastamonu);
yüreği sızla- (TD/Bolu, Kastamonu, Trabzon); **benzi sol-** (TD/Bursa, Denizli, Gümüşhane,
 Muğla); ***ömrü sökül-** (TD/Adana); **susuzluğu söndür-** (TD/Gümüşhane); ***ateşi sönme-**
 (TD/Rize); **sinesi yan-** (TD/İçel); ***yolu ol-** (TD/Artvin); ***yolu yaman ol-** (TD/Bolu); **yüreği**
oyna- (TD/Balıkesir, Bilecik, Manisa, Muğla, Rize); ***ciğeri paralan-** (TD/Muğla); ***küfrü terk et-**
 (TD/Samsun); **canı titre-** (TD/Balıkesir); **eli kalem tut-** (TD/Trabzon); ***(inciği) tutul-**
 (TD/Isparta); **dili tutuş (TD/); etekleri tutuş-** (TD/Rize, Zonguldak); **yüreği tutuş-** (TD/Isparta,
 Rize, Tokat); **derdi tüken-** (TD/Trabzon); **ömrü tüken-** (TD/Denizli, Tokat); **dumanı tüt-**
 (TD/Muğla); **yuvası tüt-** (TD/Kastamonu); ***uykusu uç-** (TD/Balıkesir); ***gönlü usan-**
 (TD/Adana); ***gönlü uslan-** (TD/Antalya, Balıkesir, Burdur); ***sevdalık uykusu vur-**
 (TD/Trabzon); ***yankısı vur-** (TD/Burdur); ***bakışı yak-** (TD/Rize); **bakışları yak-**
 (TD/Gümüşhane); **bağrı yan-** (TD/Ordu); **ciğeri yan-** (TD/Denizli, Kastamonu); **yüreği yaralan-**
 (TD/Hatay); ***mayası yoğrul-** (TD/Amasya); **günü yan-** (TD/Tokat); **içi yan-** (TD/Manisa);
***kalbi yan-** (TD/Bolu); **yüreği yan-** (TD/Adana, Afyon, Artvin, Balıkesir, Bolu, Burdur, Çorum,
 Giresun, Edirne, Isparta, İçel, Karadeniz, Kastamonu, Ordu, Rize, Tokat, Trabzon); ***gönlü yeşer-**
 (TD/Isparta); ***aklımı yitir-** (TD/Bayburt).

1.1.7. İsim + Bağlaç + İsim + Yardımcı Fiil Şeklinde Kalıplaşanlar

***can ile cananı al-** (TD/Tokat); ***ah u zar al-** (TD/Bayburt); **ah u zar çek-** (TD/Bayburt, Tokat);
***kanlı yaşla dol-** (TD/Antalya, Kütahya); ***(biriyle) eğlen-** (TD/Balıkesir); **(bir şeyle) geçin-**
 (TD/İçel); **akla karayı seç-** (TD/Denizli).

1.1.8. Zarf-Fiil + Yardımcı Fiil Şeklinde Kalıplaşanlar

***kaynayıp coş-** (TD/Balıkesir); **gelip çat-** (TD/Karadeniz); **yanıp dön-** (TD/Afyon); ***yakıp kül et-** (TD/ Adana, Antalya, Balıkesir, Bayburt, Bolu, Edirne, İzmir, Karabük, Samsun, Tokat); ***ömrü geçip git-** (TD/Isparta); **gelip geç-** (TD/Karabük, Kastamonu); ***basıp gel-** (TD/Giresun); **alıp başımı git-** (TD/Denizli); **akıp git-** (TD/Ordu); **basıp git-** (TD/Balıkesir, Muğla); **yitip git-** (TD/Giresun); **münasip gör-** (TD/Adana); ***doya doya gül-** (TD/Çanakkale); ***kazanıp karkın-** (TD/Burdur); **yanıp kayır-** (TD/Tokat); **giyinip kuşan-** (TD/Bilecik, Trabzon); ***kuruyup çalı ol-** (TD/Trabzon); ***sevip say-** (TD/Balıkesir); ***doya doya sev-** (TD/Afyon); **sararıp sol-** (TD/Bursa, İçel); **silip süpür-** (TD/İzmir); **düşünüp taşın-** (TD/Afyon); **yanıp tutuş-** (TD/Tokat); ***yanıp tüt-** (TD/Amasya, Tokat); **ateş olup yan-** (TD/Rize); ***tüte tüte yan-** (TD/Adana); ***kalbi yanıp tüt-** (TD/Rize); ***yakıp yandır-** (TD/Bursa, Giresun, Hatay, Manisa, Ordu, Sakarya, Sinop, Trabzon).

1.2. İsim Grubu Biçiminde Olan Deyimler

gözün aydın (TD/Denizli); **başı bağlı** (TD/Denizli, Muğla); **başı belalı** (TD/Bilecik); **özü sözü bir** (TD/Aydın); **vebali boynuna** (TD/Denizli); ***sinesi dağlı** (TD/Bayburt); **yüreği delik** (TD/Karabük); ***yüreği derin** (TD/Manisa); ***başı dumanlı** (TD/Bolu, İçel, Karadeniz); **beş para etmez** (TD/Burdur, Sinop); **göğsünü gere gere** (TD/Bursa); ***yüreği kanlı** (TD/Ege); ***başı kavgalı** (TD/Balıkesir); ***eyvahlar olsun** (TD/Afyon, Bilecik); **inan olsun** (TD/Afyon); ***eline sağlık** (TD/Afyon); ***başım selamet** (TD/Kütahya, Muğla, Ordu, Trabzon); **hali yaman** (TD/); **yüreği yaralı** (TD/Gümüşhane, Rize); ***dertleri yeğ** (TD/İzmir); **tadından yenmez** (TD/Samsun); ***dini imanı yok** (TD/Kastamonu, Trabzon); **iman yok** (TD/Uşak); ***dosta düşmana karşı** (TD/Ordu); ***huyu tatlı** (TD/Isparta).

1.2.1. Belirtili İsim Tamlaması Biçiminde Kalıplaşanlar

başımın belası (TD/Adana); **ciğerinin köşesi** (TD/Aydın).

1.2.2. Belirtisiz İsim Tamlaması Biçiminde Kalıplaşanlar

gönül davası (TD/Çukurova); **boyun borcu** (TD/Afyon, Çanakkale, Bursa); ***cümle alem dilinde** (TD/Aydın, Burdur, İzmir, Ordu); ***memleket dilinde** (TD/Adana); ***gençlik eseri** (TD/Kütahya); **baş üstüne** (TD/İçel); ***yürek yarası** (TD/Balıkesir).

1.2.3. Sıfat Tamlaması Biçiminde Kalıplaşanlar

yaman bakışlı (TD/Çanakkale); **aslan yürekli** (TD/Ordu); ***demir yürekli** (TD/Bursa); **mermer yürekli** (TD/Burdur).

1.2.4. Edat Grubu Biçiminde Olan Deyimler

altın gibi (TD/Samsun); **bal gibi** (TD/Rize); **buz gibi** (TD/Samsun, Trabzon); ***kız gibi** (TD/Kastamonu, Samsun, Trabzon); ***yıldız gibi** (TD/Samsun); **kalbine göre** (TD/Trabzon); **bülbül gibi** (TD/Amasya, Burdur, Ordu); ***çark gibi dön-** (TD/Giresun); ***kara taş gibi** (TD/Afyon).

Aşağıdaki tablolarda birleşik fiil grubunda olan deyimler ve isim grubunda olan deyimler büyükten küçüğe doğru sayısal verilerle sunulmuştur.

Tablo 1: Birleşik Fiil Grubunda Olan Deyimlerin Büyükten Küçüğe Doğru Sırası.

	Birleşik Fiil Grubunda Olan Deyimler	Adet
1	Yalın İsim + Yardımcı Fiil Şeklinde Kalıplaşanlar	470
2	İsim + Yönelme Hal Eki + Yardımcı Fiil Şeklinde Kalıplaşanlar	253
3	İsim + İyelik Eki + Yardımcı Fiil Şeklinde Kalıplaşanlar	160
4	İsim + Belirtme Hal Eki + Yardımcı Fiil Şeklinde Kalıplaşanlar	91
5	İsim + Ayrılma Hal Eki + Yardımcı Fiil Şeklinde Kalıplaşanlar	82
6	Zarf-Fiil + Yardımcı Fiil Şeklinde Kalıplaşanlar	28
7	İsim + Bulunma Hal Eki + Yardımcı Fiil Şeklinde Kalıplaşanlar	24
8	İsim + Bağlaç + İsim + Yardımcı Fiil Şeklinde Kalıplaşanlar	7

Tablo 2: Birleşik Fiil Grubunda Olan Deyimlerin Büyükten Küçüğe Doğru Sırası.

	İsim Grubunda Olan Deyimler	Adet
1	İsim Grubu Biçiminde Olan Deyimler	25
2	Edat Grubu Biçiminde Olan Deyimler	9
3	Belirtisiz İsim Tamlaması Biçiminde Kalıplaşanlar	7
4	Sıfat Tamlaması Biçiminde Kalıplaşanlar	4
5	Belirtili İsim Tamlaması Biçiminde Kalıplaşanlar	2

Tablolara baktığımızda yardımcı fiillerle kurulmuş olan deyimlerin isim grubundaki deyimlerden daha fazla olduğu dikkati çeken en önemli hususlardan biridir. Çalışmamızda toplamda 1165 deyim tasnif edilmiştir. Bu deyimler arasında birleşik fiil grubunda kalıplaşarak oluşmuş deyimlerin sayısı 1118; isim grubunda kalıplaşarak oluşmuş deyimlerin sayısı ise 47'dir.

3. Köken Bilgisi Bakımından Deyimler

3.1. Birleşik Fiil Grubunda Olan Deyimler

3.1.1. Yalın İsim + Yardımcı Fiil Şeklinde Kalıplaşanlar

dert aç- (Fa. + T.); ***göğüs aç-** (T. + T.); **yara aç-** (T. + T.); **kan ağla-** (T. + T.); ***yana yana ağla-** (T. + T.); **ah al-** (T. + T.); **ateş al-** (Fa. + T.); ***buse al-** (Fa. + T.); **can al-** (Fa. + T.); ***dert al-** (Fa. + T.); ***destur al-** (Fa. + T.); **duman al-** (T. + T.); ***fırsat al-** (Ar. + T.); **gönül al-** (T. + T.); ***gubur al-** (T. + T.); **güneş al-** (T. + T.); **haber al-** (Ar. + T.); **hisse al-** (Ar. + T.); **ibret al-** (Ar. + T.); ***ikrar al-** (Ar. + T.); **intikam al-** (Ar. + T.); **intizar al-** (Ar. + T.); **izin al-** (Ar. + T.); ***mavzer al-** (T. + T.); **murat al-** (Ar. + T.); **naz al-** (Fa. + T.); ***nazar al-** (Ar. + T.); ***öğüt al-** (T. + T.); **rüzgar al-** (Fa. + T.); **sel al-** (Ar. + T.); **selam al-** (Ar. + T.); ***sormuk al-** (T. + T.); **tedbir al-** (Ar. + T.); **yol al-** (T. + T.); **haber anlatama-** (Ar. + T.); **bela ara-** (Ar. + T.); ***çare ara-** (Fa. + T.); ***derman ara-** (Fa. + T.); **kulak as-** (T. + T.); ***bahşiş at-** (Fa. + T.); **mendil at-** (Ar. + T.); **söz at-** (T. + T.); **gafil avla-** (Ar. + T.); **bel bağla-** (T. + T.); ***çimen bağla-** (T. + T.); ***dert bağla-** (); ***duman bağla-** (T. + T.); **karalar bağla-** (T. + T.); ***meyil bağla-** (Ar. + T.); ***yol bağla-** (T. + T.); ***hayın bak-** (Ar. + T.); ***duman bas-** (T. + T.); **gaflet bas-** (Ar. + T.); ***kadem bas-** (Ar. + T.); ***karalar**

bas- (T. + T.); **uyku bas-** (T. + T.); ***yağ bas-** (T. + T.); **kısmet bekle-** (Ar. + T.); ***fıstan biç-** (Rum. + T.); ***baha bil-** (Fa. + T.); **haber bil-** (Ar. + T.); **hal bil-** (Ar. + T.); **kadir bil-** (Ar. + T.); **kıymet bil-** (Ar. + T.); ***yol boyla-** (); **akıl boz-** (Ar. + T.); **ara boz-** (T. + T.); ***baş boz-** (T. + T.); **ev boz-** (T. + T.); ***gönül arzu bul-** (T. + Fa. + T.); **ara bul-** (T. + T.); ***çare bul-** (); ***derman bul-** (Fa. + T.); **iman bul-** (Ar. + T.); **kemal bul-** (Ar. + T.); ***sıhhat bul-** (Ar. + T.); ***hançer çak-** (Ar. + T.); **aklını çal-** (Ar. + T.); **darbuka çal-** (Fa. + T.); **davul çal-** (Fa. + T.); **hava çal-** (Fa. + T.); ***ilmek çal-** (T. + T.); ***saz çal-** (Fa. + T.); ***süpürge çal-** (T. + T.); ***baş çat-** (T. + T.); ***martin çat-** (T. + T.); ***düş çatlat-** (T. + T.); ***abo çek-** (T. + T.); **ah çek-** (T. + T.); ***arzu çek-** (Fa. + T.); ***aşk çek-** (Ar. + T.); **ayak çek-** (T. + T.); ***ayrılık çek-** (T. + T.); **bela çek-** (Ar. + T.); **cefa çek-** (Ar. + T.); **çile çek-** (Fa. + T.); **dert çek-** (Fa. + T.); ***elif çek-** (Ar. + T.); **gurbet çek-** (Ar. + T.); **gülbank çek-** (Fa. + T.); **günah çek-** (Fa. + T.); **halay çek-** (T. + T.); **hasret çek-** (Ar. + T.); ***ıkrar çek-** (Ar. + T.); **kafa çek-** (Ar. + T.); **kahır çek-** (Ar. + T.); ***kalem çek-** (Ar. + T.); ***konyak çek-** (Fr. + T.); ***kuşak çek-** (T. + T.); ***maşallah çek-** (Ar. + T.); **mihnet çek-** (Ar. + T.); ***nişan çek-** (Fa. + T.); **sevda çek-** (Ar. + T.); ***sevdalık çek-** (T. + T.); ***şarap çek-** (Ar. + T.); ***tevhid çek-** (Ar. + T.); **zahmet çek-** (Ar. + T.); ***zar çek-** (T. + T.); **sürme çek-** (T. + T.); **karşı çık-** (T. + T.); ***dert dadan-** (Fa. + T.); ***tuzak dağıt-** (T. + T.); **göz değ-** (T. + T.); **yürek del-** (T. + T.); ***gün dolaş-** (T. + T.); **çile doldur-** (Fa. + T.); ***avrupa dök-** (İT. + T.); **dert dök-** (Fa. + T.); **dil dök-** (T. + T.); ***gözyaşı dök-** (T. + T.); **kan dök-** (T. + T.); **kanlı yaş dök-** (T. + T. + T.); ***meze dök-** (Fa. + T.); ***nakış dök-** (Ar. + T.); **yaş dök-** (T. + T.); **bağır döv-** (T. + T.); ***bend döv-** (Fa. + T.); ***demir döv-** (T. + T.); **harman döv-** (Fa. + T.); **geri dur-** (T. + T.); **karşı dur-** (T. + T.); **selam dur-** (Ar. + T.); **ateş düş-** (Fa. + T.); **ayrı düş-** (T. + T.); ***ayrılık düş-** (T. + T.); **can düş-** (Fa. + T.); ***darlık düş-** (T. + T.); **garip düş-** (Ar. + T.); ***gün düş-** (T. + T.); **hasta düş-** (Fa. + T.); **uzak düş-** (T. + T.); ***yas düş-** (T. + T.); ***meyil düşür-** (Ar. + T.); **boyun eğ-** (T. + T.); **yüz göz ekşit-** (T. + T.); **aklı er-** (Ar. + T.); ***dert es-** (Fa. + T.); **ar et-** (Ar. + T.); **arz et-** (Ar. + T.); **baş et-** (T. + T.); **bayram et-** (T. + T.); **berbat et-** (Fa. + T.); **bühtan et-** (Ar. + T.); ***cılve et-** (Fa. + T.); ***çalım et-** (T. + T.); **deli et-** (T. + T.); **dert et-** (Fa. + T.); **dost et-** (Fa. + T.); **el et-** (T. + T.); **fedâ et-** (Ar. + T.); ***fend et-** (Fa. + T.); **feryat et-** (Fa. + T.); **figan et-** (Fa. + T.); ***haber et-** (Ar. + T.); **haram et-** (Ar. + T.); **hayran et-** (Ar. + T.); **heves et-** (Ar. + T.); **maskara et-** (Ar. + T.); ***mest et-** (Fa. + T.); ***mihman et-** (Fa. + T.); ***nazar et-** (Ar. + T.); **oyun et-** (T. + T.); **palaz et-** (T. + T.); **pazarlık et-** (T. + T.); **rağbet et-** (Ar. + T.); **rezil et-** (Ar. + T.); **selam et-** (Ar. + T.); **sevda et-** (Ar. + T.); **sevdalık et-** (T. + T.); **verem et-** (Ar. + T.); **yazık et-** (T. + T.); **yemin et-** (Ar. + T.); **yol et-** (T. + T.); **geç-i güzar et-** (Fa. + T.); **nasihat et-** (Ar. + T.); **düşman eyle-** (Fa. + T.); **hayal eyle-** (Ar. + T.); **kabul eyle-** (Ar. + T.); **oyun eyle-** (T. + T.); ***sine ez-** (Fa. + T.); **yürek ez-** (T. + T.); **soğuk geç-** (T. + T.); **göğüs geçir-** (T. + T.); **gün geçir-** (T. + T.); **haram geçir-** (Ar. + T.); ***namaz geçir-** (Fa. + T.); **ömür geçir-** (Ar. + T.); ***yıl geçir-** (T. + T.); **baygınlık gel-** (T. + T.); ***coş gel-** (T. + T.); **dar gel-** (T. + T.); **denk gel-** (T. + T.); ***düş gel-** (T. + T.); ***hoş gel-** (Fa. + T.); ***naz gel-** (Fa. + T.); **oyuna gel-** (T. + T.); ***söz gel-** (Tr. + T.); **zor gel-** (Fa. + T.); ***acı getir-** (T. + T.); ***haber getir-** (Ar. + T.); **hile getir-** (Ar. + T.); **divane gez-** (Fa. + T.); ***arasına engel gir-** (T. + T. + T.); **gelin git-** (T. + T.); ***kara haber git-** (T. + T. + T.); **kurban git-** (Ar. + T.); ***ayak göçür-** (T. + T.); **selam gönder-** (Ar. + T.); **dava gör-** (Ar. + T.); **hor gör-** (Fa. + T.); **kusur gör-** (Ar. + T.); ***mahal gör-** (Ar. + T.); **münasip gör-** (Ar. + T.); **koyun gü-** (T. + T.); ***yürek iste-** (T. + T.); **yaman kaç-** (T. + T.); **kız kaçır-** (T. + T.); ***göz kak-** (T. + T.); **hasret kal-** (Ar. + T.); **hoşça kal-** (T. + T.); **ıssız kal-** (T. + T.); ***küs kal-** (T. + T.); ***mahrum kal-** (Ar. + T.); ***mamur kal-** (Ar. + T.); ***nazar kal-** (Ar. + T.); **susuz kal-** (T. + T.); ***umut kal-** (T. + T.); **yolsuz kal-** (T. + T.); ***baş kaldır-** (T. + T.); ***güman kaldır-** (Fa. + T.); **harman kaldır-** (Fa. + T.); ***hile kat-** (Ar. + T.); ***amel kazan-** (Ar. + T.); ***gıybet kes-** (Ar. + T.); **kelam kes-** (Ar. + T.); ***mektup kes-** (Ar. + T.);

niza kes- (Ar. + T.); *poyraz kes- (T. + T.); selam kes- (Ar. + T.); *söz kes- (T. + T.); *su kes- (T. + T.); ümit kes- (Fa. + T.); gönül kır- (T. + T.); nikah kıy- (Ar. + T.); çift koş- (T. + T.); herge koş- (T. + T.); *ad koy- (T. + T.); akıl koy- (Ar. + T.); baş koy- (T. + T.); *engel koy- (); göz koy- (T. + T.); ıssız koy- (T. + T.); *halay kur- (T. + T.); *kavil kur- (Ar. + T.); muhabbet kur- (Ar. + T.); *muharebe kur- (Ar. + T.); tuzak kur- (T. + T.); yuva kur- (T. + T.); *yataklar diken ol- (T. + T.); *tath dilli ol- (T. + T.); kul köle ol- (T. + T.); *açıcı ol- (T. + T.); *adam ol- (T. + T.); afiyet ol- (Ar. + T.); baş ol- (T. + T.); deli ol- (T. + T.); derman ol- (Fa. + T.); dert ol- (Fa. + T.); divane ol- (Fa. + T.); düşkün ol- (T. + T.); düşman ol- (Fa. + T.); esir ol- (Ar. + T.); geçici ol- (T. + T.); geçmiş ol- (T. + T.); haram ol- (Ar. + T.); harap ol- (Ar. + T.); hayal ol- (Ar. + T.); hayran ol- (Ar. + T.); hoş ol- (Fa. + T.); irak ol- (T. + T.); iflah ol- (Ar. + T.); kabul ol- (Ar. + T.); kadem ol- (Ar. + T.); kan ol- (T. + T.); kastı ol- (Ar. + T.); *keskin bıçak ol- (T. + T.); *kurulu yay ol- (T. + T.); kul ol- (T. + T.); *kurban ol- (Ar. + T.); *kül ol- (T. + T.); malum ol- (); *saç baş ol- (T. + T.); kumar oyna- (Ar. + T.); sağ ol- (T. + T.); *sebepe ol- (Ar. + T.); selam ol- (Ar. + T.); *söz ol- (T. + T.); *şan ol- (T. + T.); şehit ol- (Ar. + T.); telef ol- (Ar. + T.); uğurlar ol- (T. + T.); üstün ol- (T. + T.); verem ol- (T. + T.); yar ol- (Fa. + T.); *yeter ol- (T. + T.); *yıkıcı ol- (T. + T.); ziyan ol- (Fa. + T.); zoru ol- (Fa. + T.); adam öldür- (T. + T.); *cevher saç- (Ar. + T.); *rahmet saç- (Ar. + T.); *ateş sal- (Fa. + T.); derman sal- (Ar. + T.); *dert sal- (Fa. + T.); haber sal- (Ar. + T.); mektup sal- (Ar. + T.); selam sal- (Ar. + T.); *sevda sal- (Ar. + T.); mendil salla- (Ar. + T.); *yara sar- (T. + T.); hal sor- (Ar. + T.); hatır sor- (Ar. + T.); şafak sök- (Ar. + T.); selam söyle- (Ar. + T.); çift sür- (T. + T.); *dem sür- (Fa. + T.); *devran sür- (Ar. + T.); *ışgın sür- (T. + T.); saban sür- (T. + T.); sefa sür- (Ar. + T.); kaş göz süz- (T. + T.); göz süz- (T. + T.); nişan tak- (Fa. + T.); *can tazele- (Fa. + T.); *dert tazele- (Fa. + T.); *yürek tazele- (T. + T.); bir tut- (T. + T.); *burcu tut- (T. + T.); *çim tut- (T. + T.); *çoban tut- (Fa. + T.); *gıreci tut- (T. + T.); hıçkırık tut- (T. + T.); *kar tut- (T. + T.); *kireç tut- (Fa. + T.); mesken tut- (Ar. + T.); *mıh tut- (Fa. + T.); *nasihat tut- (T. + T.); ninni tut- (T. + T.); oruç tut- (Fa. + T.); para tut- (Fa. + T.); pas tut- (T. + T.); sancı tut- (T. + T.); *sevda tut- (Ar. + T.); sıtma tut- (T. + T.); söz tut- (T. + T.); yas tut- (T. + T.); yol tut- (T. + T.); yosun tut- (T. + T.); *yuva tut- (T. + T.); *gün tutul- (T. + T.); ömür tüket- (Ar. + T.); *nazar uğra- (Ar. + T.); medet um- (Ar. + T.); arka ver- (T. + T.); baskın ver- (T. + T.); başa ver- (T. + T.); can ver- (Fa. + T.); *dert ver- (Fa. + T.); düzen ver- (T. + T.); el ver- (T. + T.); gönül ver- (T. + T.); güven ver- (T. + T.); haber ver- (Ar. + T.); hesap ver- (Ar. + T.); *ışık ver- (T. + T.); ifade ver- (Ar. + T.); *ikrar ver- (Ar. + T.); *kıt ver- (T. + T.); kulak ver- (T. + T.); kurban ver- (Ar. + T.); meyil ver- (Ar. + T.); mola ver- (İT. + T.); müjde ver- (Fa. + T.); nam ver- (Fa. + T.); öğüt ver- (T. + T.); *ömür ver- (Ar. + T.); pay ver- (T. + T.); sabır ver- (Ar. + T.); selam ver- (Ar. + T.); *söz ver- (T. + T.); şan ver- (T. + T.); tat ver- (T. + T.); veresiye ver- (T. + T.); yol ver- (T. + T.); *desti dümbek vur- (Fa. + Fa. + T.); *bel vur- (T. + T.); bıçak vur- (T. + T.); boya vur- (T. + T.); *çark vur- (Fa. + T.); *çıra vur- (Fa. + T.); *dayak vur- (T. + T.); düğüm vur- (T. + T.); eyer vur- (Fa. + T.); *felek vur- (Ar. + T.); *fiske vur- (Rum. + T.); gem vur- (T. + T.); *gölge vur- (T. + T.); *gün vur- (T. + T.); *hançer vur- (Ar. + T.); *kanat vur- (T. + T.); kına vur- (Ar. + T.); kilit vur- (Fa. + T.); *makas vur- (Ar. + T.); *merhem vur- (Ar. + T.); *nefes vur- (Ar. + T.); *saz vur- (T. + T.); sevda vur- (Ar. + T.); *sıra vur- (T. + T.); şavkı vur- (Ar. + T.); *talan vur- (T. + T.); *tel vur- (T. + T.); *telgraf vur- (Fr. + T.); *ütü vur- (T. + T.); *yay vur- (T. + T.); *yel vur- (T. + T.); *yular vur- (T. + T.); *yük vur- (T. + T.); can yak- (Fa. + T.); ciğer yak- (Fa. + T.); *fener yak- (Rum. + T.); kına yak- (Ar. + T.); *ocaklar yak- (T. + T.); yürek yak- (T. + T.); hoş yakış- (Fa. + T.); dert yan- (Fa. + T.); baskın yap- (T. + T.); gönül yap- (T. + T.); hile yap- (Ar. + T.); *kusur yap- (Ar. + T.); *altın ye- (T. + T.); bıçak ye- (T. + T.); gam ye- (Ar. + T.); *hançer ye- (Ar. + T.); haram

ye- (Ar. + T.); *kama ye- (T. + T.); kurşun ye- (T. + T.); para ye- (Fa. + T.); *pul yedir- (T. + T.); gönül yık- (T. + T.); *ocak yık- (T. + T.); selam yolla- (Ar. + T.).

3.1.2. İsim + Belirtme Hal Eki + Yardımcı Fiil Şeklinde Kalıplaşanlar

*keseyi aç- (Fa. + T.); aklını (başından) al- (Ar. + T.); etrafını al- (Ar. + T.); *gadasını al- (T. + T.); *beni benden al- (T. + T. + T.); *durdurdu- (Fa. + T.); boynunu aş- (T. + T.); *(bir yeri) bas- (T. + T. + T.); başını bağla- (T. + T.); *yolları bağla (T. + T.); yolunu bekle- (T. + T.); *acıları besle- (T. + T.); *birbirini besle- (T. + T.); kendini bil- (T. + T.); yolunu bil- (T. + T.); cezasını bul- (Ar. + T.); dengini bul- (T. + T.); layışını bul- (Ar. + T.); meylini bul- (Ar. + T.); *özünü bul- (T. + T.); yerini bul- (T. + T.); belini bük- (T. + T.); boynunu bük- (T. + T.); *elini eline çal- (T. + T. + T.); (birinin) nazını çek- (T. + Fa. + T.); (birbirini) çekeme- (T. + T.); aklını çel- (Ar. + T.); fikrini çel- (Ar. + T.); *aklımı çıldır- (Ar. + T.); gözü değ- (T. + T.); bağırmı del- (T. + T.); *dağları del- (T. + T.); *yüreğini del- (T. + T.); *ciğerini del- (Fa. + T.); derdini deş- (Fa. + T.); *kaşlarını devir- (T. + T.); aklını başına devşir- (Ar. + T. + T.); sinesini doğra- (Fa. + T.); kalbini doldur- (Ar. + T.); *sırrını duyur- (Ar. + T.); baş tacı et- (T. + Ar. + T.); dünyayı zindan et- (Ar. + Fa. + T.); gönlünü hoş et- (T. + Fa. + T.); *gözünü kaşı alışveriş et- (T. + T. + T.); gönlünü neşeli et- (T. + Ar. + T.); hakkını helal et- (Ar. + Ar. + T.); gönlünü et- (T. + T.); gönlünü eyle- (T. + T.); hakkını helal eyle- (Ar. + Ar. + T.); bağırmı ez- (T. + T.); başını ez- (T. + T.); güveyi gir- (T. + T.); başını alıp git- (T. + T. + T.); hayrını gör- (Ar. + T.); *kalbinin karasını götür- (Ar. + T. + T.); *kendini gözet- (T. + T.); yolunu gözle (T. + T.); *gamı kasaveti kaldır- (Ar. + Ar. + T.); cenazeyi kaldır- (Ar. + T.); *(birini) kap- (T. + T.); yüzünü karart- (T. + T.); *aklımı kaybet- (Ar. + Ar.); *uykuyu kaybet- (T. + Ar.); *gönlünü kazan- (T. + T.); umudunu kes- (T. + T.); belini kır- (T. + T.); *gözünü yolda koy- (T. + T. + T.); *(etrafını) sar- (Ar. + T.); yârini sar- (Fa. + T.); *ateşini söndür- (Fa. + T.); yüreğini söndür- (T. + T.); tedbiri şaş- (Ar. + T.); aklını şaşır- (Ar. + T.); yolunu şaşır- (T. + T.); dilini tut- (T. + T.); yerini tut- (T. + T.); yükünü tut- (T. + T.); payını ver- (T. + T.); boynunu vur- (T. + T.); (birini, bir şeyi) yak- (T. + T.); dağı taşı yak- (T. + T. + T.); başını yak- (T. + T.); *(birini) yak- (T. + T.); *gönlünü yak- (T. + T.); *yüzünü yak- (T. + T.); *dillerini ye- (T. + T.); *ömür sarayını yık- (Ar. + Fa. + T.); *kaşını yık- (T. + T.); yuvasını yık- (T. + T.); hapı yut- (Ar. + T.).

3.1.3. İsim + Yönelme Hal Eki + Yardımcı Fiil Şeklinde Kalıplaşanlar

başına bela aç- (T. + Ar. + T.); yoluna can ada- (T. + Fa. + T.); *yazısına ağla- (T. + T.); göze al- (T. + T.); *gözüne al- (T. + T.); koynuna al- (T. + T.); sılaya at- (Ar. + T.); yabana at- (Fa. + T.); *gurbet ele at- (Ar. + T. + T.); *derde bağla- (Fa. + T.); *özü hakka bağla- (T. + Ar. + T.); *aşkın zincirine bağlan- (Ar. + Fa. + T.); kolayına bak- (T. + T.); kusura bak- (Ar. + T.); *sözüne bak- (T. + T.); *yoluna bak- (T. + T.); zevkine bak- (Ar. + T.); *el sözüne bak- (T. + T.); bağırmı bas- (T. + T.); *on beşine bas- (T. + T. + T.); yere sağlam bas- (T. + T. + T.); derde bırak- (Fa. + T.); kanlara boyan- (T. + T.); *başına çare bul- (T. + Fa. + T.); *taşa çal- (T. + T.); *tenhaya çek- (Fa. + T.); dara çekil- (Fa. + T.); nara çekil- (Ar. + T.); boşa çık- (T. + T.); *horona çık- (Rum. + T.); selamete çık- (Ar. + T.); seyre çık- (Ar. + T.); yola çık- (T. + T.); yüreğini dağla- (T. + T.); deryaya dal- (Fa. + T.); ormana dal- (T. + T.); *sevdaya dal- (Ar. + T.); *bıçağa davran- (T. + T.); orağa davran- (T. + T.); *dağa dayan- (T. + T.); *derde dayan- (Fa. + T.); *dillere dayan- (T. + T.); *gurbetliğe dayan- (Ar. + T.); kapıya dayan- (T. + T.); *meyhaneye dayan- (Fa. + T.); (bir şeye) can dayan- (Fa. + T.); *sözlere dayanama- (T. + T.); *on beş yaşına değ- (T. + T. + T.); cana değ- (Fa. + T.); *kalbine taş değ- (Ar. + T. + T.); *yüreğine dikil- (T. + T.); boğazına dizil- (T. + T.); *yapısına gün doğ- (T. + T. + T.);

(gururuna) dokun- (Ar. + T.); yüreğine gam dol- (T. + Ar. + T.); *sineye kan dol- (Fa. + T. + T.); *(birine, bir şeye) doy- (T. + T.); *cilvesine doy- (Fa. + T.); dünyasına doy- (Ar. + T.); imana doy- (Ar. + T.); tadına doy- (T. + T.); *pazara dök; (Fa. + T.); *çalıya dön- (T. + T.); gazele dön- (T. + T.); izne dön (Ar. + T.); tersine dön- (T. + T.); muma döndür- (Fa. + T.); boğazına dur- (T. + T.); yâre düş- (Fa. + T.); *yüreğine acı düş- (T. + T. + T.); yüreğine ateş düş- (T. + Fa. + T.); *cepten cebe düş- (Ar. + Ar. + T.); aklına düş- (Ar. + T.); ardına düş- (T. + T.); arkasına düş- (T. + T.); aşka düş- (Ar. + T.); *ateşe düş- (Fa. + T.); ateşine düş- (Fa. + T.); bize düş- (T. + T.); *cennete düş- (Ar. + T.); *çaresine düş- (Fa. + T.); *çöllere düş- (T. + T.); *dağlara düş- (T. + T.); *damına düş- (T. + T.); dengine düş- (T. + T.); derde düş- (Fa. + T.); dillere düş- (T. + T.); diyara düş- (Ar. + T.); *eşine düş- (T. + T.); *firkate düş- (Ar. + T.); gönlü düş- (T. + T.); gurbete düş- (Ar. + T.); *hallere düş- (Ar. + T.); *hatırına düş- (Ar. + T.); helalkare düş- (Ar. + T.); meraka düş- (Ar. + T.); ocağına düş- (T. + T.); *önüne düş- (T. + T.); peşine düş- (T. + T.); sevdasına düş- (Ar. + T.); suya düş- (T. + T.); *şanına düş- (Ar. + T.); toprağa düş- (T. + T.); üzerine düş- (T. + T.); *yanına düş- (T. + T.); yola düş- (T. + T.); yollara düş- (T. + T.); *yoluna düş- (T. + T.); zindana düş- (Fa. + T.); *içine sızı düş- (T. + T. + T.); *gerçek toruna düş- (T. + T. + T.); hapse düş- (Ar. + T.); efkara düşür- (Ar. + T.); intizara düşür- (Ar. + T.); kollarına düşür- (T. + T.); tuzığa düşür- (T. + T.); *yare düşür- (Ar. + T.); gönlünü eğle- (T. + T.); derdine dert ekle- (Fa. + Fa. + T.); *dert üstüne dert ekle- (Fa. + T. + Fa. + T.); murada er- (Ar. + T.); sırra er- (Ar. + T.); başına bir hal et- (T. + T. + Ar. + T.); *başına zindan et- (T. + Fa. + T.); üstüne evlen- (T. + T.); eline geç- (T. + T.); bir araya gel- (T. + T. + T.); akli başına gel- (Ar. + T. + T.); akla gel- (Ar. + T.); aklına gel- (Ar. + T.); başa gel- (T. + T.); başına gel- (T. + T.); *dermana gel- (Fa. + T.); dile gel- (T. + T.); *gönle gel- (T. + T.); imana gel- (Ar. + T.); *imdadı gel- (Ar. + T.); insafa gel- (Ar. + T.); oyuna gel- (T. + T.); *pişmeğe gel- (T. + T.); başına hal gel- (T. + Ar. + T.); (birinin) sözüne gel- (T. + T.); imana getir- (Ar. + T.); aylığa gir- (T. + T.); günaha gir- (Fa. + T.); kalbine gir- (Ar. + T.); rüyasına gir- (Ar. + T.); *toprağa gir- (T. + T.); yasa gir- (T. + T.); *yaşına gir- (T. + T.); *yüreğine gir- (T. + T.); gönle gir- (T. + T.); yedi kat yere gir- (T. + T. + T. + T.); *yüreğine sızı gir- (T. + T. + T.); gücüne git- (T. + T.); hoşı git- (Fa. + T.); kocaya git- (T. + T.); sele git- (T. + T.); yoluna git- (T. + T.); zoruna git- (Fa. + T.); *bir yana git- (T. + T. + T.); (bir şeyi, birine) çok gör- (T. + T.); talihi yüzüne gül- (Ar. + T. + T.); bileğine güven- (T. + T.); *yüreğine güven- (T. + T.); başına kak- (T. + T.); *ahir zamana kal- (Ar. + Ar. + T.); *ellere kal- (T. + T.); *derde kal- (Fa. + T.); kıyamete kal- (Ar. + T.); *mahşere kal- (Ar. + T.); *yanına kal- (T. + T.); selama kalk- (Ar. + T.); *üstüne kalk- (T. + T.); *(birine, bir şeye) kan- (T. + T.); *pınara kan- (T. + T.); *suya kan- (T. + T.); *derde dert kat- (Fa. + Fa. + T.); *muradına kavuş- (Ar. + T.); *göze kaşa kesil- (T. + T. + T.); canına kıy- (Fa. + T.); gençliğine kıy- (T. + T.); kendine kıy- (T. + T.); bakmaya kıyama- (T. + T.); yola baş koy- (T. + T. + T.); *başına koy- (T. + T.); *derde koy- (Fa. + T.); *toprağa koy- (T. + T.); yanına koy- (T. + T.); yerine koy- (T. + T.); *yoluna kurban koy- (T. + Ar. + T.); (bir şeye) yazık ol- (T. + T.); günahı boynuna ol- (Fa. + T. + T.); düşmanlara dağ ol- (Fa. + T. + T.); derdine derman ol- (Fa. + Fa. + T.); dillere destan ol- (T. + Fa. + T.); *(birine) vurgun ol- (T. + T.); *ciğerine ateş sal- (Fa. + Fa. + T.); gurbete sal- (Ar. + T.); boğazına sarıl- (T. + T.); bir pula sat- (T. + T. + T.); *kadere say- (Ar. + T.); *ateşe sok- (Fa. + T.); *(birinin) yoluna sol- (T. + T.); *yola susa- (T. + T.); *yürek yağına merhem sür- (T. + T. + Ar. + T.); *aşka tutul- (Ar. + T.); *(birine) tutul- (T. + T.); havalara uç- (Ar. + T.); *dost eline uğra- (Fa. + T.); *derde uğra- (Fa. + T.); iftiraya uğra- (Ar. + T.); *nazara uğra- (Ar. + T.); *sarılığa uğra- (T. + T.); *sevdaya uğra- (Ar. + T.); şerre uğra- (Ar. + T.); *boyu boyuna uy- (T. + T. + T.); *ölüm yoluna uğra- (T. + T. + T.); *düşman sözüne uy- (Fa. + T. + T.); *el sözüne uy- (T. + T. +

T.); ***ele uy-** (*T. + T.*); **(birine) var-** (*T. + T.*); ***saatine var-** (*T. + T.*); **üstüne var-** (*T. + T.*); ***gençliği baltaya ver-** (*T. + T. + T.*); **dile ver-** (*T. + T.*); **el ele ver-** (*T. + T. + T.*); ***(gurbet) ele ver-** (*Ar. + T. + T.*); ***omuz omuza ver-** (*T. + T. + T.*); **dengine ver-** (*T. + T.*); ***ellere ver-** (*T. + T.*); **başına vur-** (*T. + T.*); **kalbine vur-** (*Ar. + T.*); **cemaline vurul-** (*T. + T.*); ***(birine, bir şeye) vurul-** (*T. + T.*); **şanına yakış-** (*Ar. + T.*); ***başaya yan-** (*T. + T.*); ***(bir şeye, birine) yan-** (*T. + T.*); **derdine yan-** (*Fa. + T.*); **edasına yan-** (*Ar. + T.*); **haline yan-** (*Ar. + T.*); **ölesiye yan-** (*T. + T.*); **sevdiğine yan-** (*T. + T.*); ***(birinin) ateşine yan-** (*T. + T.*); ***ölüme sal yap-** (*T. + T. + T.*); ***ayrılığa sal yap-** (*T. + T. + T.*); ***dağa yaslan-** (*T. + T.*); ***kalkmaz döşeklere yat-** (*T. + T. + T.*); ***başına yazı yazıl-** (*T. + T. + T.*); **alnına yazıl-** (*T. + T.*); **canına yet-** (*Fa. + T.*); ***evini başına yık-** (*T. + T. + T.*); **kötüye yoldur-** (*T. + T.*).

3.1.4. İsim + Bulunma Hal Eki + Yardımcı Fiil Şeklinde Kalıplaşanlar

***koynunda güller aç-** (*T. + Fa. + T.*); **hapislerde çürü-** (*Ar. + T.*); ***ıkrarda dur-** (*Ar. + T.*); ***kararda dur-** (*Ar. + T.*); **sözünde dur-** (*T. + T.*); **yerinde durama-** (*T. + T.*); **şöhreti dillerde gez-** (*Ar. + T. + T.*); **kelle koltukta gez-** (*Fa. + T. + T.*); **aklında kal-** (*Ar. + T.*); **yolda kal-** (*T. + T.*); ***eli koynunda kal-** (*T. + T. + T.*); **gözünde nur kal-** (*T. + Ar. + T.*); **gözü yollarda kal-** (*T. + T. + T.*); ***yürekte acısı kal-** (*T. + T. + T.*); **aklı başında kalma-** (*Ar. + T. + T.*); ***gözünde kal-** (*T. + T.*); ***gözü (başka) ellerde ol-** (*T. + T. + T.*); **(bir şeyde) gönlü ol-** (*T. + T.*); **peşinde ol-** (*T. + T.*); ***başında sevda ol-** (*T. + Ar. + T.*); **gözü yollarda ol-** (*T. + T. + T.*); **(yerlerde) sürün-** (*T. + T.*); **burnunda tüt-** (*T. + T.*); **gözünde tüt-** (*T. + T.*).

3.1.5. İsim + Ayrılma Hal Eki + Yardımcı Fiil Şeklinde Kalıplaşanlar

elden al- (*T. + T.*); ***elinden al-** (*T. + T.*); **başından duman al-** (*T. + T. + T.*); **başından al-** (*T. + T.*); **başından aş-** (*T. + T.*); ***bedenden aş-** (*T. + T.*); ***dost yolundan ayrıl-** (*Fa. + T. + T.*); **yüksekten bak-** (*T. + T.*); **canından bez-** (*Fa. + T.*); **canından bıç-** (*Fa. + T.*); ***(bir şeyden) elinden bıç-** (*T. + T.*); ***dilden bırakma-** (*T. + T.*); **allah'ından bul-** (*Ar. + T.*); ***dininden bul-** (*Ar. + T.*); ***yumurtadan büyüt-** (*T. + T.*); ***dilinden çek-** (*T. + T.*); ***elinden çek-** (*T. + T.*); **aradan çekil-** (*T. + T.*); ***kudretten çekil-** (*Ar. + T.*); **yoldan çevir-** (*T. + T.*); **aklından çık-** (*Ar. + T.*); ***ateşlerden çık-** (*Fa. + T.*); **yoldan çık-** (*T. + T.*); ***yürekten çık-** (*T. + T.*); **dinden imandan çık-** (*Ar. + Ar. + T.*); **baştan çıkar-** (*T. + T.*); ***muhabbet bağından güller der-** (*Ar. + T. + Fa. + T.*); ***ıkrardan dön-** (*Ar. + T.*); **sözünden dön-** (*T. + T.*); **yolundan dön-** (*T. + T.*); ***başından düş-** (*T. + T.*); **dilinden düşürme-** (*T. + T.*); ***sevdalıktan eri** (*Ar. + T.*); **yolundan eyle-** (*T. + T.*); **yardan ayrı geç-** (*Fa. + T. + T.*); **aklından geç-** (*Ar. + T.*); **başından geç-** (*T. + T.*); **candan geç-** (*Ar. + T.*); **kendinden geç-** (*T. + T.*); ***yardan geç-** (*Fa. + T.*); ***(bir şey, birinden) geç-** (*T. + T.*); **elden gel-** (*T. + T.*); **elinden gel-** (*T. + T.*); ***aklından git-** (*Ar. + T.*); **aklından git-** (*Ar. + T.*); ***baştan git-** (*T. + T.*); **elden git-** (*T. + T.*); ***serden git-** (*Fa. + T.*); ***aklından gitme-** (*Ar. + T.*); ***sevdalık şerbetinden iç-** (*Ar. + Ar. + T.*); **gökten zembille in-** (*T. + Ar. + T.*); **gözden kaç-** (*T. + T.*); **akşamdan kal-** (*T. + T.*); ***başından duman kalk-** (*T. + T. + T.*); ***candan iktidar kes-** (*Ar. + Ar. + T.*); ***aştan kesil-** (*T. + T.*); ***ekmekten kesil-** (*T. + T.*); ***sudan kesil-** (*T. + T.*); **daldan dala kon-** (*T. + T. + T.*); **dertten kurtar-** (*T. + T.*); **dilinden kurtul-** (*T. + T.*); **gönülden irak ol-** (*Ar. + Ar. + T.*); **gözden irak ol-** (); ***aşkından kibrit ol-** (*Ar. + Ar. + T.*); ***derdinden kibrit ol-** (*Fa. + Ar. + T.*); ***uykudan ol-** (*T. + T.*); ***dertten öl-** (*Fa. + T.*); **kahrından öl-** (*Ar. + T.*); ***sevdalıktan öl-** (*Ar. + T.*); ***candan sev-** (*Fa. + T.*); **yürekte sev-** (*T. + T.*); **defterden sil-** (*Ar. + T.*); ***dilden dile söyle-** (*Ar. + Ar. + T.*); **bildiğinden şaş-** (*T. + T.*); ***yakasından tut-** (*T. + T.*); **yüksekten uç-** (*T. + T.*); ***elin dilinden usan-** (*Ar. + Ar. + T.*);

candan usan- (Ar. + T.); **arkadan vur-** (T. + T.); ***(potayı) gözünden vur-** (T. + T.); ***can evinden yak-** (Ar. + Ar. + T.); ***elinden yan-** (T. + T.).

3.1.6. İsim + İyelik Eki + Yardımcı Fiil Şeklinde Kalıplaşanlar

***gönlü ağla-** (T. + T.); ***yüreği alış-** (T. + T.); ***derdi art-** (Fa. + T.); ***ömrü art-** (T. + T.); ***yarası az-** (T. + T.); ***yolu bağlan-** (T. + T.); **hak rahî bil-** (Ar. + Fa. + T.); ***dert ortağı bul-** (Fa. + T. + T.); **gönlü bulan-** (T. + T.); **beli bükül-** (T. + T.); **başı büyü-** (T. + T.); ***gönlü büyü-** (T. + T.); **canı çek-** (Fa. + T.); ***gönlü coş-** (T. + T.); **acıısı çık-** (T. + T.); **aklı çık-** (Ar. + T.); **canı çık-** (Fa. + T.); ***ilamı çık-** (Ar. + T.); ***pusulası çık-** (İT. + T.); ***hırsı kafasına çık-** (Ar. + T. + T.); **derdi çöker-** (Fa. + T.); ***ömrü çürü-** (Ar. + T.); ***sinesi dağlan-** (Fa. + T.); ***kulağı dayanma-** (T. + T.); **yüreği dayan-** (T. + T.); ***sinesi delin-** (Fa. + T.); **adı dillen-** (T. + T.); ***ayı dol-** (T. + T.); **çilesi dol-** (Fa. + T.); **gözleri dol-** (T. + T.); ***vadesi dol-** (Ar. + T.); **dili dolaş-** (T. + T.); **şansı dön-** (Fr. + T.); **kafası dumanlan-** (T. + T.); **dili dur-** (T. + T.); ***meyli düş-** (Ar. + T.); **nişanı düş-** (Fa. + T.); **sevgisi düş-** (T. + T.); ***sevisi düş-** (T. + T.); **yüreği eri-** (T. + T.); **yüreğinin yağı eri-** (T. + T. + T.); ***gönlü rahat et-** (T. + Ar. + T.); **çağı geç-** (T. + T.); ***gençliği geç-** (T. + T.); ***gönlünün yarası geç-** (T. + T. + T.); **sözü geç-** (T. + T.); ***vakti geç-** (Ar. + T.); **eceli gel-** (Ar. + T.); ***selamı gel-** (Ar. + T.); **vakti gel-** (Ar. + T.); **göresi gel-** (T. + T.); **gözü açık git-** (T. + T. + T.); **aklı git-** (Ar. + T.); **canı git-** (Fa. + T.); **işi ters git-** (T. + T. + T.); ***ayrılık gömleği giy-** (T. + T. + T.); **günü gör-** (T. + T.); ***feleği gül-** (Ar. + T.); ***ecel şerbeti iç-** (Ar. + Ar. + T.); ***ahdı kal-** (Ar. + T.); **arzusu kal-** (Fa. + T.); ***dermanı kal-** (Fa. + T.); **gönlü kal-** (T. + T.); **gözü kal-** (T. + T.); **hakkı kal-** (Ar. + T.); **hatırı kal-** (Ar. + T.); **tamahı kal-** (Ar. + T.); ***gönlü kilitli kal-** (T. + Fa. + T.); **hali kalma-** (Ar. + T.); **tadı kalma-** (T. + T.); **takati kalma-** (Ar. + T.); ***sabrı kararı kalma-** (Ar. + Ar. + T.); **gözü kamaş-** (T. + T.); ***yüzü karar-** (T. + T.); ***gönlü katlan-** (T. + T.); ***canı kayna-** (Fa. + T.); **dermanı kesil-** (Fa. + T.); **kısmeti kesil-** (Ar. + T.); **nefesi kesil-** (Ar. + T.); **kanadı kırıl-** (T. + T.); ***ayrılık acısı koy-** (T. + T. + T.); **ağzı dili kuru-** (T. + T. + T.); **tabiatı kuru-** (T. + T.); ***göz pınarı kuru-** (T. + T. + T.); **aslı (astarı) ol-** (T. + T.); **(birinin veya bir şeyin) kurbanı ol-** (Ar. + T.); ***(birinin) ayarı ol-** (Ar. + T.); **yolu açık ol-** (T. + T. + T.); ***gönlü aptal ol-** (T. + Ar. + T.); ***(birinin) ayarı ol-** (T. + T.); ***gönlü bağı ol-** (T. + T. + T.); **sözleri bal ol-** (T. + T. + T.); **(birini, bir şeyin) harcı ol-** (Ar. + T.); **yolu dağ ol-** (T. + T. + T.); **bağrı azik ol-** (T. + T. + T.); ***başı dalgalı ol-** (T. + T. + T.); **bahtı kara ol-** (T. + T. + T.); **(birinin) kanlısı ol-** (T. + T.); ***çiğeri delik delik ol-** (Fa. + T. + T. + T.); ***gönlü küçük ol-** (T. + T. + T.); ***gönlü tasalı ol-** (T. + T. + T.); ***gönlü yaralı ol-** (T. + T. + T.); ***dengi ol-** (T. + T.); ***derdine ilaç ol-** (Fa. + Ar. + T.); ***dilleri şeker ol-** (T. + Fa. + T.); **gözü ol-** (T. + T.); **hastası ol-** (Fa. + T.); **kalbi duru ol-** (Ar. + T. + T.); **(eli) mahkum ol-** (Ar. + T.); **gam ortağı ol-** (Ar. + T.); **yüreği sert ol-** (T. + Ar. + T.); ***dirliği tatlı ol-** (T. + T. + T.); ***geçimi tatlı ol-** (T. + T. + T.); **iki yakası bir ol-** (T. + T. + T. + T.); ***sinesi yaralı ol-** (Fa. + T. + T.); ***yolu ol-** (T. + T.); **aklı başında olma-** (Ar. + T. + T.); **dengi olma-** (T. + T.); **hayrı olma-** (Ar. + T.); ***dört yanı sar-** (T. + T. + T.); **canı sıkıl-** (Fa. + T.); ***çiğeri sızla-** (Fa. + T.); **kemikleri sızla-** (T. + T.); **yüreği sızla-** (T. + T.); **benzi sol-** (T. + T.); ***ömrü sökül-** (Ar. + T.); **susuzluğu söndür-** (T. + T.); ***ateşi sönme-** (Fa. + T.); **sinesi yan-** (Fa. + T.); ***yolu yaman ol-** (T. + T. + T.); **yüreği oyna-** (T. + T.); ***çiğeri paralan-** (Fa. + T.); ***küfrü terk et-** (Ar. + T. + T.); **canı titre-** (Fa. + T.); **eli kalem tut-** (T. + T. + T.); ***(inciği) tutul-** (T. + T.); **dili tutuş-** (T. + T.); **etekleri tutuş-** (T. + T.); **yüreği tutuş-** (T. + T.); **derdi tüken-** (Fa. + T.); **ömrü tüken-** (Ar. + T.); **dumamı tüt-** (T. + T.); **yuvası tüt-** (T. + T.); ***uykusu uç-** (T. + T.); ***gönlü usan-** (T. + T.); ***gönlü uslan-** (T. + T.); ***sevdalık uykusu vur-** (Ar. + T. + T.); ***yankısı vur-** (T. + T.); ***bakışı yak-** (T. + T.); **bakışları yak-** (T. + T.); **bağrı yan-** (T. + T.); **çiğeri yan-**

(Ar. + T.); **günü yan-** (T. + T.); **yüreği yaralan-** (T. + T.); ***mayası yoğrul-** (Fa. + T.); **içi yan-** (T. + T.); ***kalbi yan-** (T. + T.); **yüreği yan-** (T. + T.); ***gönlü yeşer-** (T. + T.); ***aklımı yitir-** (Ar. + T.).

3.1.7. İsim + Bağlaç + İsim + Yardımcı Fiil Şeklinde Kalıplaşanlar

***can ile cananı al-** (Fa. + Fa. + T.); ***ah u zar al-** (Fa. + Fa. + T.); **ah u zar çek-** (Fa. + Fa. + T.); ***kanlı yaşla dol-** (T. + T. + T.); ***(biriyle) eğlen-** (T. + T.); **(bir şeyle) geçin-** (T. + T.); **akla karayı seç-** (T. + T. + T.).

3.1.8. Zarf-Fiil + Yardımcı Fiil Şeklinde Kalıplaşanlar

gelip çat- (T. + T.); ***kaynayıp coş-** (T. + T.); **yanıp dön-** (T. + T.); ***yakıp kül et-** (T. + T. + T.); ***ömrü geçip git-** (Ar. + T. + T.); **gelip geç-** (T. + T.); ***basıp gel-** (T. + T.); **alıp başını git-** (T. + T. + T.); **akıp git-** (T. + T.); **basıp git-** (T. + T.); **yitip git-** (T. + T.); ***doya doya gül-** (T. + T. + T.); ***kazanıp karkın-** (T. + T.); **yanıp kayır-** (T. + T.); **giyinip kuşan-** (T. + T.); ***kuruyup çalı ol-** (T. + T. + T.); ***sevip say-** (T. + T.); ***doya doya sev-** (T. + T. + T.); **sararıp sol-** (T. + T.); **silip süpür-** (T. + T.); **düşünüp taşın-** (T. + T.); **yanıp tutuş-** (T. + T.); ***yanıp tüt-** (T. + T.); **ateş olup yan-** (Fa. + T. + T.); ***kalbi yanıp tüt-** (Ar. + T. + T.); ***tüte tüte yan-** (T. + T. + T.); ***yakıp yandır-** (T. + T.).

3.2. İsim Grubu Biçiminde Olan Deyimlerin Köken Bilgisi Bakımından İncelenmesi

gözün aydın (T. + T.); **başı bağlı** (T. + T.); **başı belalı** (T. + Ar.); **özü sözü bir** (T. + T. + T.); **vebali boynuna** (Ar. + T.); ***sinesi dağlı** (Fa. + T.); **yüreği delik** (T. + T.); ***yüreği derin** (T. + T.); ***başı dumanlı** (T. + T.); **beş para etmez** (T. + Fa. + T.); **göğsünü gere gere** (T. + T. + T.); ***yüreği kanlı** (T. + T.); ***başı kavgalı** (T. + Fa.); ***eyvahlar olsun** (Fa. + T.); **inan olsun** (T. + T.); ***eline sağlık** (T. + T.); ***başım selamet** (T. + Ar.); **hali yaman** (T. + Ar.); **yüreği yaralı** (T. + T.); ***dertleri yeğ** (Fa. + T.); **tadından yenmez** (T. + T.); ***dini imanı yok** (Ar. + Ar. + T.); **iman yok** (Ar. + T.); ***dosta düşmana karşı** (Fa. + Fa. + T.); ***huyu tatlı** (Fa. + T.)

3.2.1. Belirtili İsim Tamlaması Biçiminde Kalıplaşanlar

başımın belası (T. + Ar.); **ciğerinin köşesi** (Fa. + Fa.).

3.2.2. Belirtisiz İsim Tamlaması Biçiminde Kalıplaşanlar

gönül davası (T. + Fa.); **boyun borcu** (T. + T.); ***cümle alem dilinde** (Ar. + Ar. + T.); ***memleket dilinde** (Ar. + T.); ***gençlik eseri** (T. + Ar.); **baş üstüne** (T. + T.); ***yürek yarası** (T. + T.).

3.2.3. Sıfat Tamlaması Biçiminde Kalıplaşanlar

yaman bakışlı (T. + T.); **aslan yürekli** (T. + T.); ***demir yürekli** (T. + T.); **mermer yürekli** (Ar. + T.).

3.2.4. Edat Grubu Biçiminde Olan Deyimler

altın gibi (*T. + T.*); **bal gibi** (*T. + T.*); **buz gibi** (*T. + T.*); ***kız gibi** (*T. + T.*); ***yıldız gibi** (*T. + T.*); **kalbine göre** (*Ar. + T.*); **bülbül gibi** (*Fa. + T.*); ***çark gibi dön-** (*Fa. + T. + T.*); ***kara taş gibi** (*T. + T. + T.*).

Aşağıdaki tablolarda köken bakımından iki ve üç kelimedenden oluşmuş olan deyimler sayısal verilerle büyükten küçüğe doğru sıralanmıştır.

Tablo 3: Köken Bakımından İki Kelimedenden Oluşmuş Deyimlerin Büyükten Küçüğe Doğru Sırası.

	Köken Bakımından İki Kelimedenden Oluşan Deyimler	Adet
1	Türkçe + Türkçe	516
2	Arapça + Türkçe	280
3	Farsça + Türkçe	156
4	Türkçe + Arapça	6
5	Rumca + Türkçe	4
6	İtalyanca + Türkçe	3
7	Fransızca + Türkçe	3
8	Türkçe + Farsça	2
9	Farsça + Farsça	1

Tablo 4: Köken Bakımından Üç Kelimedenden Oluşmuş Deyimlerin Büyükten Küçüğe Doğru Sırası.

	Köken Bakımından Üç Kelimedenden Oluşan Deyimler	Adet
1	Türkçe + Türkçe + Türkçe	74
2	Arapça + Arapça + Türkçe	17
2	Arapça + Türkçe + Türkçe	16
3	Türkçe + Arapça + Türkçe	13
4	Farsça + Türkçe + Türkçe	11
5	Türkçe + Farsça + Türkçe	11
6	Farsça + Farsça + Türkçe	6
7	Arapça + Farsça + Türkçe	4

Yukarıdaki tablolara baktığımızda köken bakımından iki kelimedenden oluşmuş olan deyimlerin köken bakımından üç kelimedenden oluşmuş olan deyimlerden fazla olduğu açıkça görülmektedir. Bu tablolarda dikkatimizi çeken en önemli noktalardan biri iki kelimedenden oluşan deyimler arasında en fazla görülen yapı 516 deyim ile “Türkçe + Türkçe” yapısıdır. Üç kelimedenden oluşan deyimlerde en fazla görülen yapı 74 deyim ile “Türkçe + Türkçe + Türkçe” yapısıdır. Bunun sonucu olarak türkülerde geçen deyimlerin çoğunluğunun Türkçe kelimelerle kurulduğu açıkça ortaya konulmuştur.

Tablo 5: Türkülerde Geçen Deyimlerin İllere Göre Büyükten Küçüğe Doğru Dağılımını Gösteren Veriler.

Karadeniz Bölgesi	Deyim Sayısı	Marmara Bölgesi	Deyim Sayısı	Ege Bölgesi	Deyim Sayısı	Akdeniz Bölgesi	Deyim Sayısı
Tokat	138	Bahıkesir	67	Manisa	89	Burdur	83
Trabzon	97	Bursa	52	Afyon	83	Antalya	51

Ordu	62	Bilecik	39	Denizli	80	Mersin	45
Kastamonu	58	Çanakkale	23	Muğla	77	Isparta	44
Rize	58	İstanbul	22	İzmir	63	Adana	43
Giresun	55	Kırklareli	19	Uşak	61	Hatay	25
Amasya	54	Edirne	16	Kütahya	26	Kahramanmaraş	1
Artvin	49	Sakarya	9	Aydın	24	Osmaniye	-
Samsun	40	Tekirdağ	7				
Bolu	31	Kocaeli	4				
Karabük	29	Yalova	-				
Bayburt	29						
Sinop	21						
Gümüşhane	19						
Bartın	11						
Zonguldak	5						
Düzce	-						
Toplam	755		258		503		292

Yukarıdaki tabloda türkülerde geçen deyimlerin illere göre sınıflandırılması gösterilmektedir. Bu verilere baktığımızda; 138 farklı deyimde geçen Tokat ili, deyimlerin içerisinde sayı bakımından en sık görülen il konumundadır. Bu ili sırasıyla Trabzon, Manisa, Afyon, Burdur, Denizli... illeri takip etmektedir. Aşağıdaki haritada türkülerde geçen deyimlerin illere göre geçiş sıklığı sunulmuştur. Örneğin “10-25” ile boyalı alan deyim sayısı 10-25 arasında olan illeri göstermektedir.

Resim: Türkülerdeki Deyimlerin İllere Göre Harita Üzerinde Dağılımını Gösteren Veriler.

TÜRKÜLERDEKİ DEYİMLERİN HARİTA ÜZERİNDE DAĞILIMI

Sonuç

Adres
Osmanağa Mahallesi, Mürver Çiçeği Sokak, No: 14/8
Kadıköy / İstanbul / TÜRKİYE
e-posta: editor@rumelide.com
+90 (505) 795 8 124 / +90 (216) 773 0 616

Address
Osmanağa District, Mürver Çiçeği Street, No: 14/8
Kadıköy / İstanbul / TURKEY
e-mail: editor@rumelide.com
+90 (505) 795 8 124 / +90 (216) 773 0 616

Karadeniz, Marmara, Ege ve Akdeniz Bölgelerindeki türkülerde deyimlerin tasnifini ele aldığımız bu çalışmamız, genel olarak iki ana başlık altında; şekil bilgisi bakımından deyimler ve köken bilgisi bakımından deyimler olarak sınıflandırılmıştır.

Çalışmanın alt başlıklarını, birleşik fiil grubunda olan deyimler ve isim grubunda olan deyimler oluşturmaktadır. Çalışmamızı yaparken dikkat çekmek istediğimiz en önemli hususlardan biri, bir bölgede ya da bir ilde geçen deyimlerin diğer illerde geçip geçmediğidir. Bu veriler çalışmanın inceleme bölümünde harita ve tablolardan faydalanılarak sayısal verilerle ortaya konulmuştur.

Deyim sayılarına göre Tokat ili 138 deyim ile en fazla deyim görüldüğü il olurken Düzce, Yalova ve Osmaniye illerindeki türkülerde deyimlere rastlanmamıştır. Bölgelere göre deyimlerin dağılımına baktığımızda en fazla deyim geçtiği bölgede sırasıyla Karadeniz Bölgesi, Ege Bölgesi ve Akdeniz Bölgesi yer alırken; türkülerinde en az deyim rastladığımız bölge, Marmara Bölgesi olarak saptanmıştır.

Ayrıca önemle belirtmek isteriz ki 109 adet deyim kuruluşuyla en fazla ol- yardımcı fiiliyle kurulmuş deyim yapısı saptanmıştır. İkinci olarak en fazla görülen deyim yapısı 59 deyim ile düş- fiiliyle ardından 55 deyim ile et- fiiliyle kurulmuş deyim yapısı karşımıza çıkmaktadır.

Türk kültür hayatımızdaki inançların, geleneklerin, göreneklerin ve insanın zihninde yatan dünya görüşünün en derin temayülleri bünyesinde barındıran deyimlerin tasnifi, incelenmesi ve üzerinde farklı çalışmaların yapılması gerek sözlük çalışmalarımıza gerekse söz varlığımızın geliştirilmesine büyük katkı sağlayacaktır.

Kısaltmalar

Ar.: Arapça

Fa.: Farsça

Fr.: Fransızca

İt.: İtalyanca

Rum.: Rumca

T.: Türkçe

TD.: Türkülerde Deyimler (Yüksek Lisans Tezi)

Kaynakça

Aksan, D. (1982). *Her Yönüyle Dil 3*. Ankara: TDK.

Aksan, D. (1996). *Türkçenin Söz Varlığı*. Ankara: Engin.

Aksoy, Ö. A. (1988). "Atasözleri, Deyimler". *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten-1962*, Ankara: TDK, 140-148.

Başkan, Ö. (1969). *Yabancı Dil Öğretimi İlkeler ve Çözümler*. İstanbul.

Coşkun, H. (2019). *Türkülerde Deyimler (Karadeniz, Marmara, Ege, Akdeniz Bölgeleri)*. Yüksek Lisans Tezi, AİBÜ, Bolu.

Çotuksöken, Y. (2004). *Türkçe Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü*. İstanbul: Toroslu Kitaplığı.

Dilbilim Terimleri Sözlüğü. (1949). Ankara: TDK.

Elçin, Ş. (1986). *Halk Edebiyatına Giriş*. Ankara: Kültür Bakanlığı.

- Eyüboğlu, K. (1975). *On Üçüncü Yüzyıldan Günümüze Kadar Şiirde ve Halk Dilinde Atasözleri ve Deyimler–Deyimler (Tabirler)*. C.2. İstanbul.
- Gencan, T. N. (1979). *Dilbilgisi*. Ankara: TDK.
- Gökdayı, H. (2011). *Türkçede Kalıp Sözler*. İstanbul: Kriter.
- Hatipoğlu, V. (1984). *Türkçenin Sözdizimi*. 2. Baskı, Ankara: Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi.
- Karaağaç, G. (2013). *Dil Bilimi Terimleri Sözlüğü*. Ankara: TDK.
- Korkmaz, Z. (1992). *Grammer Terimleri Sözlüğü*. Ankara: TDK.
- Özdemir, E. (1997). *Açıklamalı-Örnekli Deyimler Sözlüğü*. İstanbul: Remzi.
- Püsküllüoğlu, A. (1995). *Türkçe Deyimler Sözlüğü*. Ankara: Arkadaş.
- Sinan, A. T. (2001). *Türkçenin Deyim Varlığı*. Malatya: Kubbealtı.
- TRT (2009). *Türk Halk Müziği Sözlü Eserler Antolojisi I*. Ankara: TRT.
- TRT (2009). *Türk Halk Müziği Sözlü Eserler Antolojisi II*. Ankara: TRT.
- Tülbentçi, F. F. (1977). *Türk Atasözleri ve Deyimleri*. İstanbul: İnkılap ve Aka.
- Türkçe Sözlük* (2011). Ankara: TDK.